

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет бізнесу та права
Кафедра економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

Аналіз та оцінка впливу зайнятості на соціально-економічний
розвиток регіону (на матеріалах Волинської області)

спеціальність 051 Економіка

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Економіка»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ЕК-41
ШТАНЬКО Денис Васильович

(підпис)

Керівник:
Доктор філософії(PhD), старший викладач
Косінський Петро Миколайович

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Доктор філософії (PhD), старший викладач
Гарант освітньої програми:
Косінський Петро Миколайович

(підпис)

Луцьк – 2024 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра економіки

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 051 Економіка

Освітня програма: «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки
проф. Шубалий О.М.

«__» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ШТАНЬКО Денис Васильович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи

Аналіз та оцінка впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону (на матеріалах Волинської області)

Керівник роботи: Косінський П.М.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «30» грудня 2023 р. №488/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «14» червня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи теоретичні джерела, матеріали науково-практичних конференцій, навчальні видання, науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів з питань зайнятості, впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону, методів аналізу й оцінки зайнятості у регіоні, ресурси глобальної мережі Інтернет, сайт Головного управління статистики у Волинській області, сайт Державної служби статистики України.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ЗАЙНЯТІСТЮ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

ДОДАТКИ. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Основні підходи до визначення змісту категорії «зайнятість»

2. Нові підходи до визначення категорії «зайнятість»

3. Основні методи аналізу та оцінка впливу зайнятості на рівень розвитку регіону

4. Зміна основних показників ринку праці у Волинській області

5. Обсяг валового регіонального продукту у Волинській області у 2016-2021 рр.

6. Аналіз доходів і витрат населення Волинської області у 2019-2021 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>1 розділ</i>	<i>Ст. вик. Косінський П.М.</i>		
<i>2 розділ</i>	<i>Ст. вик. Косінський П.М.</i>		
<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>Ст. вик. Косінський П.М.</i>		

7. Дата видачі завдання «30» вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 30.09.2023</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 31.10.2023</i>	
3.	<i>1 розділ</i>	<i>до 30.12.2023</i>	
4.	<i>2 розділ</i>	<i>до 15.04.2024</i>	
5.	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 20.05.2024</i>	
6.	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 25.05.2024</i>	
7.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 27.05.2024</i>	
8.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 31.05.2024</i>	
9.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.06.2024</i>	
10.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 07.06.2024</i>	
11.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 14.06.2024</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (Штанько Д.В.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (Косінський П.М.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Штанько Д.В. Аналіз та оцінка впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону (на матеріалах Волинської області). – Кваліфікаційна робота бакалавра на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 051 Економіка, спеціалізація «Економіка». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2024.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є аналіз та оцінка впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток Волинської області, а також визначенні основних чинників, що впливають на рівень зайнятості, для внесення пропозицій стосовно підвищення ефективності використання трудового потенціалу регіону.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з двох розділів. У першому розділі розглянуто теоретичні основи визначення зайнятості, а саме: розглянуто підходи до визначення змісту категорії «зайнятість», досліджено вплив зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону, визначено основні методи аналізу та оцінки впливу зайнятості на рівень розвитку регіону.

У другому розділі здійснено аналіз основних показників зайнятості і соціально-економічного розвитку Волинської області і виявлено зв'язки залежності між ними, а також встановлено як їх зміна впливає на доходи та умови життя місцевого населення регіону.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, ефективність, соціально-економічний розвиток, регіон, населення, штатні працівники, робоча сила.

ANNOTATION

Shtanko D.V. Analysis and assessment of the impact of employment on the socio-economic development of the region (on materials of the Volyn region). – Manuscript.

Qualification work of bachelor in the specialty 051 Economics, educational program "Economics". Lutsk National Technical University. Luck, 2024.

The purpose of the bachelor's thesis is to analyze and evaluate the impact of employment on the socio-economic development of the Volyn region, as well as to determine the main factors affecting the level of employment, in order to make proposals for improving the efficiency of the use of the labor potential of the region.

The bachelor's qualification work consists of two sections. In the first chapter, the theoretical foundations of the definition of employment are considered, namely: the approaches to defining the content of the "employment" category are considered, the impact of employment on the socio-economic development of the region is investigated, the main methods of analysis and assessment of the impact of employment on the level of development of the region are determined.

In the second section, the analysis of the main indicators of employment and socio-economic development of the Volyn region was carried out and the relationships between them were revealed, as well as how their change affects the incomes and living conditions of the local population of the region.

Key words: employment, unemployment, efficiency, socio-economic development, region, population, full-time employees, workforce.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ	11
1.1. Підходи до визначення змісту категорії «зайнятість»	11
1.2. Вплив зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону	15
1.3. Методи аналізу та оцінки впливу зайнятості на рівень розвитку регіону	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ЗАЙНЯТІСТЮ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	22
2.1. Загальна характеристика показників зайнятості у Волинській області	22
2.2. Аналіз показників соціально-економічного розвитку регіону	29
2.3. Аналіз та оцінка впливу зайнятості на доходи та умови життя населення регіону	39
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність теми. Аналіз та оцінка впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону є дуже важливим напрямом досліджень у сфері регіональної економіки та соціології. Зайнятість є одним із основних факторів, що визначають рівень добробуту населення, стабільність економічних процесів та якість життя населення.

Зайнятість має багатоаспектний вплив на соціально-економічний розвиток. По-перше, вона забезпечує економічну активність населення, створюючи передумови для виробництва товарів та послуг, що підвищують валовий регіональний продукт. По-друге, високий рівень зайнятості сприяє збільшенню податкових надходжень до місцевих бюджетів, що дозволяє регіонам інвестувати в інфраструктурні проєкти, освіту, охорону здоров'я та інші важливі сфери. По-третє, зайнятість впливає на соціальну структуру суспільства, знижуючи рівень бідності та нерівності.

Аналіз впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону вимагає комплексного підходу, що враховує різноманітні чинники й ситуації. Це включає дослідження рівня і структури зайнятості, умов праці, заробітної плати, рівня безробіття, а також демографічних, економічних й соціальних характеристик населення.

Одним із ключових завдань дослідження є визначення впливу зайнятості на економічне зростання регіону. Для цього необхідно аналізувати динаміку показників зайнятості та їхній зв'язок з показниками економічного розвитку, наприклад такими як валовий регіональний продукт, рівень інвестицій, продуктивність праці тощо.

Також важливо дослідити соціальні наслідки зайнятості, щоб краще розуміти, як зайнятість впливає на соціальний розвиток регіону та які заходи можуть сприяти покращенню ситуації на ринку праці.

У результаті проведеного аналізу можна буде визначити основні проблеми й виклики, що стоять перед регіональним ринком праці, а також розробити

рекомендації для їх подолання.

Отже, аналіз та оцінка впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону є важливим інструментом для розробки ефективної регіональної політики, що у свою чергу, дозволяє приймати обґрунтовані рішення, спрямовані на забезпечення стабільного економічного зростання, підвищення добробуту населення, а також зміцнення соціальної стабільності. Врахування різноманітних аспектів зайнятості та їх впливу на економіку та суспільство допомагає краще розуміти сучасні виклики і знаходити ефективні шляхи їх подолання.

Впродовж останніх років спостерігається зростання уваги вчених до вивчення питань пов'язаних із зайнятістю у різних аспектах. Теоретико-методологічні аспекти аналізу й оцінки впливу зайнятості на рівень соціально-економічного розвитку у регіоні досліджували: Качан Є., Кошіль А. (досліджували проблеми, пов'язані з трудовою міграцією, старінням населення та їх впливом на економічний розвиток регіонів); Туленков М. (вивчав соціальні явища, пов'язані з ринком праці, та їх вплив на регіональний розвиток); Кремень О.І., Кравець І.М., Крушинська А.В, Давидова І.О. (аналізували, фактори, структурні зміни на ринку праці, системи захисту працівників, соціальні гарантії та їхній вплив на економічний розвиток регіонів); Легкий В.І. (досліджував, як перетворення економіки впливають на ринок праці та зайнятість населення в регіонах); Кириченко В.В. (розглядав, як психологічні чинники впливають на зайнятість та ефективність праці в регіонах); Федотова Т.А., Швець О.В. (досліджували розвиток економічної думки стосовно проблем регулювання ринку праці та еволюцію категорії ринку праці в економічній думці, аналізуючи зміни в підходах до зайнятості і їхній вплив на економіку регіонів) та ін.

Однак, в проведених вченими дослідженнях щодо низки важливих питань, котрим присвячується означена робота, ще є дуже багато невирішених проблем. Зокрема, вважаємо потребують більш детального вивчення процеси (підходи) аналізу та оцінки впливу занятості на соціально-економічний розвиток регіону.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у проведенні аналізу та здійсненні оцінки впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток Волинської області, а також визначенні основних чинників, що впливають на рівень зайнятості, для внесення пропозицій стосовно підвищення ефективності використання трудового потенціалу регіону.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- вивчення підходів до визначення змісту категорії «зайнятість»;
- дослідження впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону;
- визначення методів аналізу та оцінки впливу зайнятості на рівень розвитку регіону;
- надання загальної характеристики показників зайнятості у Волинській області;
- здійснення аналізу показників соціально-економічного розвитку регіону;
- проведення аналізу та надання оцінки впливу зайнятості на доходи та умови життя населення регіону;
- розробка висновків і пропозицій на основі проведеного дослідження.

Об'єктом дослідження є соціально-економічний розвиток Волинської області, зокрема взаємозв'язок між рівнем зайнятості населення, а також економічними показниками регіону.

Предметом дослідження вплив зайнятості на соціально-економічний розвиток Волинської області.

Методи дослідження. Методичною основою даної дипломної роботи бакалавра є положення класичної та сучасної економічної теорії, праці провідних вчених, загальнонаукові принципи проведення комплексних досліджень. Конкретні наукові результати одержано з використанням загальних і спеціальних методів дослідження процесів та явищ у їх взаємозв'язку і розвитку, а саме: діалектичний метод, структурно-логічний та семантичний аналіз (для уточнення та упорядкування підходів до трактування поняття

«зайнятість»); метод порівняльного аналізу; системно-ситуаційний метод аналізу складних економічних систем, статистичний і теоретико-економічний аналіз (для визначення основних методів аналізу та оцінка впливу зайнятості на рівень розвитку регіону); табличний метод, графічний. Обробка даних здійснювалася з використанням засобів комп'ютерної техніки і спеціального програмного забезпечення.

Інформаційною базою дослідження стали теоретичні джерела, матеріали науково-практичних конференцій, навчальні видання, науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів з питань зайнятості, впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону, методів аналізу й оцінки зайнятості у регіоні, ресурси глобальної мережі Інтернет, сайт Головного управління статистики у Волинській області, сайт Державної служби статистики України.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у даній роботі результати дослідження і пропозиції можна використати для вдосконалення політики зайнятості, підтримки економічного розвитку, покращення якості життя населення та сприяння сталому соціально-економічному розвитку Волинської області.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були апробовані під час міжнародного наукового семінару на тему «Україна – ЄС: виклики та перспективи», організованого кафедрою економіки ЛНТУ та кафедрою політики економічної та регіональної Університету Марії Кюрі-Склодовської у Любліні (UMCS) 16 травня 2024 року.

Публікації. За результатами проведених досліджень автором опубліковано тези доповіді за участі у науковому семінарі (0,1 д.а.).

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний обсяг роботи становить 53 сторінок, в тому числі 5 таблиць, 9 рисунків. Список використаних джерел з 36 найменування розміщено на 4 сторінках. Робота містить 3 додатки на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ

1.1. Підходи до визначення змісту категорії «зайнятість»

Поняття «зайнятість» є однією із ключових категорій в економічній й соціальній науках, оскільки воно охоплює широкий спектр аспектів людської діяльності, а також її впливу на економічний розвиток суспільства.

Різні автори і дослідники трактують категорію «зайнятість» по-різному, зважаючи, при цьому, на різні контексти і підходи, що відображають специфіку їхніх досліджень, а також наукових поглядів. Зокрема, одні підходи акцентують увагу на економічних аспектах зайнятості, наприклад, таких як створення національного доходу і продуктивність праці [1–3], тоді як інші – переважно фокусуються на соціальних та правових аспектах, враховуючи задоволення особистих і суспільних потреб [4–7].

Як, з даного приводу, стверджує О.І. Кремень «трактування змісту зайнятості з точки зору соціальних пріоритетів полягає у тому, що зайнятість населення – це ступінь задоволення потреби населення в праці, в робочих місцях, а також авторами підкреслюється значимість пріоритетів у сфері прикладання праці самої особи» [4].

Деякі дослідники розглядають зайнятість як індикатор розвитку регіонів або ж як фактор соціально-економічного розвитку, що, у свою чергу, підкреслює її важливість для аналізу рівня життя населення [8–9].

Таким чином, аналіз підходів до визначення змісту категорії «зайнятість» дозволяє глибше зрозуміти її багатогранність, а також значення в сучасному світі. У свою чергу, таке різноманіття підходів відображає складність поняття «зайнятість», що охоплює економічні, соціальні, правові, а також історичні аспекти. З цього приводу, пропонуємо детальніше розглянути основні підходи до визначення змісту категорії «зайнятість» та визначити їхній зміст (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. – Основні підходи до визначення змісту категорії «зайнятість»

Підхід	Короткий зміст підходу	Прихильники
<i>Економічний</i>	Підкреслює усю важливість зайнятості для економічного розвитку територій, формування національного доходу, а також економічного добробуту населення	В.М. Петюх [1]
<i>Соціально-економічний</i>	Відображає тісний взаємозв'язок між різними економічними, а також соціальними аспектами зайнятості, зокрема задоволення особистих і суспільних потреб	Є. Качан, А. Кошіль [2]; М. Туленков [3]; І.О. Давидова [8]; В.І. Легкий [9]; Л.М. Воловик [10]; О.Є. Гайдар [11]
<i>Правовий</i>	Даний підхід підкреслює правові аспекти зайнятості, забезпечення законності трудової діяльності, а також захист прав працівників	В.О. Завалевська [6]; І.М. Кравець, А.В. Крушинська [7]
<i>Соціально-психологічний</i>	Цей підхід враховує певні психологічні, а також соціальні аспекти зайнятості, наприклад, такі як мотивація, задоволення працею й пріоритети населення	В.В. Кириченко [12]
<i>Історичний</i>	Підкреслює динамічний характер зайнятості, її еволюцію, а також зміну структури під впливом певних історичних процесів	О.М. Чечель [13]; Т.А. Федотова [14]; О.В. Швець [15]
<i>Комплексний</i>	Даний підхід інтегрує економічні, правові, а також соціальні аспекти зайнятості, відображаючи, таким чином, її багатогранний характер	Д.В. Бабич, С.М. Бабич [16]

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [1–3; 6–16].

Як видно із таблиці 1.1, аналіз основних підходів до визначення категорії «зайнятість» демонструє її багатогранність, також важливість у різних сферах життя суспільства. Розуміння різних аспектів зайнятості допомагає глибше усвідомити її вплив на економічний розвиток, соціальний добробут, правові норми та певні історичні процеси. Це знання є необхідним для ефективного управління, а також розробки спеціальних політик, спрямованих на покращення якості життя населення.

Зауважимо, що в наш час виникає актуальне питання пошуку нових підходів до трактування терміну «зайнятість», обумовлена, перш за все, необхідністю врахування сучасних змін, а також викликів, з якими стикається ринок праці.

На нашу думку, нові підходи до пояснення категорії «зайнятість» дозволять краще відображати реалії сучасного світу, швидше адаптуватися до технологічного прогресу, нових екологічних вимог і норм, соціальних змін, а також популярних глобальних тенденцій. Це, у свою чергу, сприятиме більш ефективному управлінню зайнятістю, а також розробці відповідних політик, спрямованих, головним чином, на покращення якості життя населення.

У зв'язку із вище наведеним, розглядаючи сучасні тенденції та виклики, можна запропонувати кілька нових підходів до визначення категорії «зайнятість», що, на нашу думку, ще не були широко висвітлені в науковій літературі із економіки (табл. 1.2). Основною особливістю запропонованих підходів є те, що вони враховують нові соціо-еколого-економічні реалії, а також інноваційний розвиток технологій.

Таблиця 1.2. – Нові підходи до визначення категорії «зайнятість»

Новий підхід	Чим обумовлений	Трактування зайнятості відповідно до підходу	Значення (особливості)
Цифровий	З розвитком цифрових технологій, а також Інтернету все більше людей займаються онлайн-роботою і дистанційною працею	Зайнятість розглядається як участь у економічній діяльності через спеціалізовані цифрові платформи, включаючи дистанційну роботу, фріланс, електронну комерцію, а також інші форми онлайн-активності	Підкреслює нові форми зайнятості, які не прив'язані до фізичного місця роботи, і розширює можливості для економічної активності незалежно від географічного розташування
Екологічний	Зростаюча увага до екологічної стійкості та зелених технологій вимагає врахування екологічних аспектів зайнятості	Зайнятість розуміється, як діяльність, спрямована на екологічно сталі виробництво, а також споживання, що суттєво мінімізує негативний вплив на навколишнє природне середовище і сприяє розвитку зеленої економіки	Даний підхід враховує усю важливість екологічної відповідальності бізнесу і суспільства, а також сталого розвитку, що є критичними для майбутнього нашої планети
Інноваційний	Інновації та нові технології, наприклад, такі як штучний інтелект і автоматизація, суттєво змінюють характер праці	Зайнятість трактується, як участь у інноваційній діяльності, яка включає розробку, впровадження, а також використання нових технологій і процесів, що суттєво покращують	Підкреслює важливу роль інновацій у сучасній економіці і необхідність швидкої адаптації робочої сили до швидких технологічних змін

Продовження таблиці 1.2

Новий підхід	Чим обумовлений	Трактування зайнятості відповідно до підходу	Значення (особливості)
		продуктивність й ефективність праці	
Соціально-відповідальний	Соціальна відповідальність бізнесу, а також залучення працівників до соціальних проектів стають все більш важливими	Під зайнятістю розуміють діяльність, що включає активну участь у соціально відповідальних проектах і ініціативах, що, у свою чергу, сприяють суттєвому поліпшенню рівня суспільного добробуту	Даний підхід акцентує на важливості соціальної відповідальності, а також вагомості внеску працівників у розвиток суспільства
Глобальний	Глобалізація створює нові можливості та виклики для зайнятості, зокрема через міжнародну мобільність робочої сили	Зайнятість розглядається, як участь у глобальній економіці, що, у свою чергу, включає міжнародну мобільність робочої сили, глобальні ланцюги постачання, а також транснаціональне співробітництво	Даний підхід робить наголос на важливості інтеграції в глобальну економіку, а також необхідності адаптації до її динамічних змін

Примітка. Побудовано автором.

Запропоновані у таблиці 1.2 підходи враховують сучасні тенденції і можливі виклики, зокрема, такі як цифровізація, екологічна стійкість, інновації, соціальна відповідальність, а також глобалізація. Вважаємо, що вони допомагають розширити, а також значно поглибити розуміння категорії «зайнятість» у контексті сучасного світу, надаючи, таким чином нові перспективи для наукових досліджень і відповідних практичних рішень.

Отже, із вище викладеного слідує, що «зайнятість» є однією з ключових категорій в економічній і соціальній науках, охоплюючи, таким чином, широкий спектр аспектів людської діяльності, а також її впливу на економічний розвиток суспільства. Різноманіття підходів до визначення категорії «зайнятість» відображає усю складність цього поняття, що охоплює різні економічні, соціальні, правові та історичні аспекти. Таке розуміння є необхідним для ефективного управління зайнятістю, а також розробки політик, спрямованих на підвищення якості життя населення.

1.2. Вплив зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону

Вважаємо, що сьогодні зайнятість можна інтерпретувати, як один із найбільш важливих параметрів, що визначає якість життя населення певної території, тобто очевидний її вплив на соціально-економічний розвиток певної території.

У деяких наукових джерелах робиться наголос на соціально-економічному характері зайнятості, де вона розглядається як певний індикатор, що визначає рівень участі населення певної території у суспільно-корисній діяльності, його забезпеченість робочими місцями, а також економічну активність, що, таким чином, засвідчує наявність ресурсів, необхідних для здійснення праці в умовах, так званої, добровільності трудової діяльності [17]. При цьому, саме від її якісних, а також кількісних ознак залежать, головним чином, ефективність функціонування національної економіки, принципи формування нового технологічного укладу, рівень добробуту населення й інші важливі соціально-економічні параметри розвитку.

Зайнятість є одним із основних чинників, що впливають на рівень якості життя населення, відображаючи, таким чином, життєздатність суспільства. Через різні якісні, а також кількісні показники зайнятості формуються певні умови життя, як окремих соціальних груп, так і суспільства загалом. До того ж вона безпосередньо й опосередковано визначає рівень добробуту, економічну стабільність, а також соціальну інтеграцію, підкреслюючи, в такий спосіб, свою важливу роль у належному забезпеченні високої якості життя.

«Серед основних напрямів впливу зайнятості на якість життя населення слід відзначити формування якості трудового життя, формування доходів населення, сприяння людському розвитку, формування якості соціально-економічного середовища» [18].

Зважаючи на вище наведене, для суттєвого підвищення рівня якості життя населення певної території необхідно зосередитися на конкретних заходах регулювання зайнятості. Зокрема, в економічній політиці держави і її регіонів

найбільш пріоритетними завданнями мають бути поліпшення умов зайнятості, відновлення функції оплати праці, а також активний розвиток соціально-трудових відносин. Це все забезпечить основу для подальшого ефективного розвитку трудового потенціалу держави і її регіонів зокрема.

Як стверджує Ю.П. Харченко «від ситуації на регіональному ринку праці суттєво залежним є рівень економічного розвитку регіону, його стабільність, ступінь довіри населення до керівництва громад, розвиток активного громадянського суспільства, наявність соціального діалогу, екологічна ситуація, формування зон розселення, залежно від розміщення підприємницьких об'єктів (насамперед, промислових), на яких концентрується значна кількість економічно активного населення, тобто інклюзивність регіонального розвитку на засадах сталості» [19].

На нашу думку, стає зрозуміло, що зайнятість має багатосторонній вплив на соціально-економічний розвиток регіону, наприклад, вона сприяє:

- економічному зростанню – логічно, що високий рівень зайнятості сприяє підвищенню виробничої активності, а також зростанню регіонального валового внутрішнього продукту. До того ж, робоча сила забезпечує регіональне виробництво товарів і послуг, що, зрозуміло, веде до економічного розвитку;

- підвищенню доходів населення – загалом зайнятість забезпечує людям доходи у вигляді заробітної плати. Вищі доходи сприяють зростанню споживчого попиту, що, у свою чергу, стимулює розвиток місцевого бізнесу, а також створення нових робочих місць;

- соціальній стабільності – зайнятість знижує рівень безробіття, що, у свою чергу, веде до зменшення соціальної напруги, а також кримінальної активності. Тобто, зайняті люди мають менше шансів і мотивів брати участь у протиправній діяльності, що, таким чином, підвищує загальну безпеку в регіоні;

- розвитку інфраструктури – високий рівень зайнятості може стимулювати розвиток інфраструктури, оскільки зростає потреба у транспортних послугах, житлі, комунальних послугах тощо. Це призводить до покращення якості життя

населення;

- розвитку освіти, а також професійної підготовки – проявляється у тому, що компанії (підприємства, організації) інвестують у навчання своїх працівників, а регіональні органи влади можуть розробляти спеціальні програми для підвищення рівня кваліфікації робочої сили;

- залученню інвестицій – давно зрозуміло, що регіони із високим рівнем зайнятості є більш привабливими для інвесторів. Відповідно, інвестори шукають регіони із кваліфікованою робочою силою, а також стабільною економікою, що, таким чином, сприяє подальшому економічному зростанню;

- соціальній інтеграції – досягається завдяки тому, що люди мають можливість брати участь у громадському житті, розвивати соціальні зв'язки, а також відчувати себе повноцінною частиною суспільства тощо.

Разом з тим, вважаємо варто зауважити, що дослідження даного питання виявили основні проблеми розвитку зайнятості в територіальних громадах, спільні для всіх областей України. Відповідно, основними проблемами є: несприятливі умови працевлаштування і низька стратегічна орієнтованість у питаннях планування розвитку; низький рівень конкурентоспроможності місцевих роботодавців, а також неефективна, неофіційна зайнятість погіршують ситуацію; міграція населення з територіальних громад і відсутність якісного обліку населення також є значними викликами. Усі ці проблеми вимагають комплексного підходу для покращення умов зайнятості, а також розвитку трудового потенціалу [20].

Обмежені можливості зайнятості на регіональному рівні, а також неефективна зайнятість населення створюють досить значні перешкоди для стрімкого розвитку територіальних громад. Відповідно, це призводить до значного зростання безробіття і поступового зростання соціальної напруги, зокрема через такі фактори:

- війна в Україні;
- наслідки пандемії COVID-19;
- високий рівень пасивності населення територіальних громад регіону у

вирішенні актуальних питань громади,

- нераціональне використання наявного людського потенціалу регіону;
- фактично відсутність ефективного стратегічного планування розвитку, у даному контексті;
- високий рівень міграції активного населення, а також збільшення навантаження на працездатних мешканців регіону й інші.

Зазначені проблеми негайно потребують ефективних комплексних рішень для підвищення рівня економічної активності, а також залучення місцевого населення регіону до розвитку своїх територіальних громад.

Отже, зайнятість є ключовим чинником, що визначає якість життя населення і соціально-економічний розвиток регіонів. Проте обмежені можливості зайнятості, неефективна і неофіційна зайнятість, а також міграція населення створюють значні перешкоди для соціально-економічного розвитку територіальних громад того чи іншого регіону. Тому, для підвищення рівня якості життя населення регіону необхідно покращувати умови праці, відновлювати оплату праці, забезпечити належний рівень заробітної плати, розвивати соціально-трудові відносини, а також здійснювати стратегічне планування економічного зростання на принципах сталого розвитку.

1.3. Методи аналізу та оцінки впливу зайнятості на рівень розвитку регіону

Роль зайнятості у соціально-економічному розвитку регіонів нашої держави є надзвичайно важливою, адже в результаті реалізації ефективних урядових і регіональних стратегій і програм, правильно обраній політиці й використанню при цьому дієвих інструментів стимулювання, можна досягти створення нових виробництв і, відповідно, великої кількості нових робочих місць, що дозволить працевлаштувати кваліфікованих спеціалістів на ці місця, а це – додаткові надходження у бюджет, збільшення доходів населення тощо.

О.В. Швець вважає, що «для оцінки та вчасного реагування держави проблеми зайнятості населення необхідний моніторинг ринку праці та аналіз економіко-активного населення. Цей аналіз важливий для активізації економічно-активного населення на ринку праці, а також для напрямів застосування стимулювання організацій, зокрема підготовки та перепідготовки необхідних спеціалістів. Крім того, оцінюючи склад та структуру робочої сили, аналізуючи напрямки діяльності та рівень безробіття, можна оцінювати реальний стан економіки країни» [21].

Аналіз та оцінка впливу зайнятості на рівень розвитку регіону є дуже важливими заходами для розробки ефективних економічних стратегій і політик, адже дозволяє виявити найбільш основні фактори, що впливають на економічну стабільність й добробут населення, і, таким чином, приймати обґрунтовані рішення щодо підвищення рівня зайнятості, а також поліпшення умов праці. Результати такого аналізу допомагають сприяти соціальній інтеграції, а також економічному зростанню, що є основою для сталого розвитку регіону.

Методологія дослідження зайнятості населення регіону включає як формалізовані, так і неформалізовані підходи. Загалом, першу групу підходів складають експертні оцінки, вибіркові дослідження, створення системи показників, а також аналітичних таблиць. Другу групу підходів становлять методи, що базуються на формалізованих аналітичних залежностях, наприклад, такі як економічна статистика, математико-статистичні, а також економетричні методи [22].

Проте, для всебічного аналізу розвитку регіональних ринків праці, вважаємо необхідно здійснювати обчислення інтегрального індексу їхньої розвиненості, а також створити формалізовану регресійну модель, що дозволить визначити силу взаємозв'язків й, таким чином, величину впливу найбільш основних факторів на розвиток регіональних ринків праці і сформованих у регіонах соціо-еколого-економічних систем.

Аналіз та оцінка впливу зайнятості на рівень розвитку регіону можуть здійснюватися за допомогою різних методів, що дозволяють отримати всебічне

уявлення про вплив зайнятості на розвиток регіону, а також сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. На основі опрацьованих наукових джерел [23–29] можемо виділити найбільш основні, на нашу думку, а також навести їх головні переваги і недоліки (табл. 1.3).

Таблиця 1.3. – Основні методи аналізу та оцінка впливу зайнятості на рівень розвитку регіону

Назва методу	Особливість методу	Переваги	Недоліки
<i>Економетричне моделювання</i>	Дозволяє кількісно оцінити вплив зайнятості на рівень розвитку регіону	Дозволяють робити точні прогнози на основі наявних даних; дають змогу кількісно оцінювати вплив різних факторів на залежну змінну; можна застосовувати до різних типів даних і економічних питань	Вимагає глибоких знань у статистиці та економетрії; потребує великої кількості високоякісних даних для точних результатів; результати можуть бути чутливими до зроблених припущень щодо функціональної форми моделі, а також розподілу залишків
<i>Кореляційний аналіз</i>	Оцінює силу, а також напрямок взаємозв'язку між двома змінними, наприклад, рівнем зайнятості і ВРП	Дає змогу легко розрахувати і зрозуміти; допомагає швидко визначити наявність і силу зв'язку між двома змінними	Кореляція не означає причинно-наслідковий зв'язок; аналіз обмежений виявленням лише лінійних зв'язків між змінними
<i>Регресійний аналіз</i>	Даний метод визначає залежність між зайнятістю, а також рівнем розвитку регіону	Легко інтерпретувати коефіцієнти і оцінити їх вплив на залежну змінну; можна використовувати для аналізу багатьох економічних проблем	Основні моделі передбачають лінійні відношення між змінними;
<i>Аналіз компонентів (Principal Component Analysis, PCA)</i>	PCA використовується для зменшення розмірності даних, а також виявлення основних факторів, що впливають на зайнятість і розвиток регіону	Даний метод знижує кількість змінних, зберігаючи основну інформацію; полегшує візуалізацію даних у нижчих вимірах	Важко інтерпретувати компоненти, оскільки вони є лінійними комбінаціями вихідних змінних; передбачає лінійні відношення між змінними
<i>SWOT-аналіз</i>	Якісний метод, що оцінює сильні й слабкі сторони, можливості, а також загрози,	Даний метод легко зрозуміти і застосувати; використовується для	Результати можуть бути суб'єктивними і залежать від думок аналітиків; не

Продовження таблиці 1.3

Назва методу	Особливість методу	Переваги	Недоліки
	пов'язані із зайнятістю в регіоні	аналізу стратегій у різних галузях	забезпечує кількісної оцінки факторів
<i>Факторний аналіз</i>	Дозволяє виявити латентні фактори, що впливають на зайнятість, а також розвиток регіону	Допомагає виявити приховані структури і зменшити розмірність даних; знижує кількість змінних, комбінуючи схожі змінні у фактори	Вимагає складних розрахунків і розуміння статистичних методів; виникають труднощі з інтерпретацією факторів і визначенням їх реального значення
<i>Динамічні ряди</i>	Аналіз часових рядів дозволяє оцінити зміну зайнятості, а також розвитку регіону в часі	Можливість прогнозування майбутніх значень на основі минулих даних; допомагає виявляти тренди і сезонні коливання у даних	Вимагає глибоких знань у статистиці, а також аналізі часових рядів; потребує великої кількості історичних даних для точного аналізу

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [23–29].

Отже, зайнятість відіграє роль, одну із найбільш важливих, у соціально-економічному розвитку регіонів, оскільки сприяє створенню нових виробництв і робочих місць, що, своєю чергою, збільшує доходи населення, а також надходження до бюджету (зокрема, у вигляді податків).

Моніторинг ринку праці, а також аналіз економічно активного населення дозволяють своєчасно реагувати на актуальні проблеми зайнятості і сприяти, таким чином, підготовці необхідних спеціалістів.

Використання різних методів дослідження, наприклад, таких як економетричне моделювання, а також регресійний аналіз, допомагає оцінити вплив зайнятості на економічну стабільність і розвиток регіону. Усе це забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на поліпшення умов праці, а також підвищення рівня зайнятості у регіоні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ЗАЙНЯТІСТЮ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Загальна характеристика показників зайнятості у Волинській області

У Волинській області, що є прикордонним регіоном, розташованим в північно-західній частині України, питання зайнятості завжди є однією з найактуальніших тем. Аналіз показників зайнятості у цій області дає змогу відобразити складну економічну ситуацію, а також певні соціальні виклики, що стоять перед місцевим населенням. Розглядаючи загальну картину, важливо врахувати не лише рівень безробіття, а й розподіл робочих місць за галузями та сферами діяльності досліджуваного регіону.

Детальний аналіз динаміки показників зайнятості у Волинській області допоможе виявити загальні тенденції, а також потреби ринку праці, що є одним із важливих етапів для розробки ефективних стратегій у сфері зайнятості. У свою чергу, це допоможе здійснювати більш ефективно управління регіоном, головним чином, за рахунок прийняття обґрунтованих рішень, а також сприятиме розвитку спеціальних програм й ініціатив, спрямованих на створення нових робочих місць і, як наслідок, підвищення якості життя мешканців Волині. Тому, пропонуємо здійснити дослідження показників ринку праці у Волинській області для кращого розуміння соціально-економічного стану цього регіону (табл. 2.1). До того ж, вважаємо, що аналіз цих показників допоможе виявити основні тенденції зайнятості й безробіття, що у свою чергу, є необхідним для розробки ефективних економічних стратегій, а також дасть змогу вчасно реагувати на зміни в структурі ринку праці, запобігаючи, таким чином, негативним наслідкам для населення, разом з тим, підвищуючи конкурентоспроможність місцевої робочої сили тощо.

Таблиця 2.1. – Зміна основних показників ринку праці у Волинській області

Показники	Роки			Відхилення					
				Абсолютне відхилення, +/-			Відносне відхилення, %		
	2018	2019	2020	2019/2018	2020/2019	2020/2018	2019/2018	2020/2019	2020/2018
Чисельність населення регіону, тис. осіб	1035,7	1032,6	1028,7	-3,1	-3,9	-7,0	-0,3	-0,4	-0,7
Економічно-активне населення у віці 15-70 років, тис. осіб	419,0	425,2	424,6	6,2	-0,6	5,6	1,5	-0,1	1,3
Економічно активне населення працездатного віку, тис. осіб	414,4	416,6	416,5	2,2	-0,1	2,1	0,5	0,0	0,5
Зайняте населення у віці 15-70 років, тис. осіб	371,1	380,0	379,1	8,9	-0,9	8,0	2,4	-0,2	2,1
Зайняте населення працездатного віку, тис. осіб	366,5	361,2	354,6	-5,3	-6,5	-11,9	-1,5	-1,8	-3,2
Кількість безробітних, тис. осіб	47,9	45,2	45,5	-2,7	0,3	0,2	-5,6	0,7	-5,0

Примітка. Розраховано автором на основі джерела [30].

Як видно із даних, поданих у таблиці 2.1, загалом, за три останні роки населення Волинської області скоротилося на 0,7%, тобто чисельність населення дещо зменшилася у 2020 році порівняно з 2018 роком.

За період 2018-2020 років чисельність економічно активного населення досліджуваного регіону дещо зросла у 2022 році (на 1,3%), але трохи скоротилося у 2019 році (на 0,1%), що може свідчити про незначну міграцію

або ж певні демографічні зміни.

Подібно до загальної тенденції, чисельність економічно активного населення працездатного віку дещо зросла у 2019 році (на 0,5%), але зменшилося у 2020 році (на 100 осіб).

Зайнятість серед населення Волинської області у віці 15-70 років дещо зросла у 2019 році (на 2,4%), але суттєво знизилася у 2020 році (на 0,2%), що може бути пов'язано з певними економічними труднощами, наприклад, пов'язаними із пандемією корона вірусу чи війною в нашій державі.

Зайнятість серед працездатного населення регіону у досліджуваній період також зменшувалась з кожним роком: у 2019 році – на 1,5%, у 2020 році – на 1,8%, а за весь аналізований період – знизилась на 3,2%, що відображає загальну тенденцію на ринку праці.

Кількість безробітних майже за період 2018-2020 років зменшилась на 5,0%, показуючи, таким чином, незначні коливання.

Загалом, аналіз основних показників ринку праці у Волинській області за 2018-2020 роки свідчить про загальну тенденцію до зменшення чисельності населення, а також зростання чисельності економічно активного населення. Зайнятість економічно активного населення, хоча і зросла за аналізований період, проте зайнятість працездатного населення регіону знизилася у цей період зменшилась, що може вказувати на економічні труднощі в регіоні. Водночас, рівень безробіття залишався відносно стабільним, з незначними коливаннями.

Загальне зменшення чисельності населення, а також тенденції щодо чисельності зайнятих осіб може вказувати на певні міграційні процеси або ж демографічні зміни, вважаємо пов'язані перш за все, із пандемією корона вірусу і війною в Україні.

Проаналізовані нами показники свідчать про необхідність прийняття ефективних заходів для стабілізації й розвитку ринку праці, а також підтримки населення у працевлаштуванні.

Для більш кращого розуміння економічної ситуації в досліджуваному

регіоні, оцінки ефективності державних заходів, а також прийняття обґрунтованих рішень щодо подальшого розвитку ринку праці пропонуємо здійснити аналіз середньооблікової кількості штатних працівників. Даний аналіз дасть змогу виявити тенденції, а також проблеми, що потребують уваги з боку представників влади й бізнесу для забезпечення сталого економічного зростання і, як наслідок, покращення якості життя населення.

Зміни середньооблікової чисельності штатних працівників у Волинській області за період 2014-2019 років наведено у рисунку 2.1.

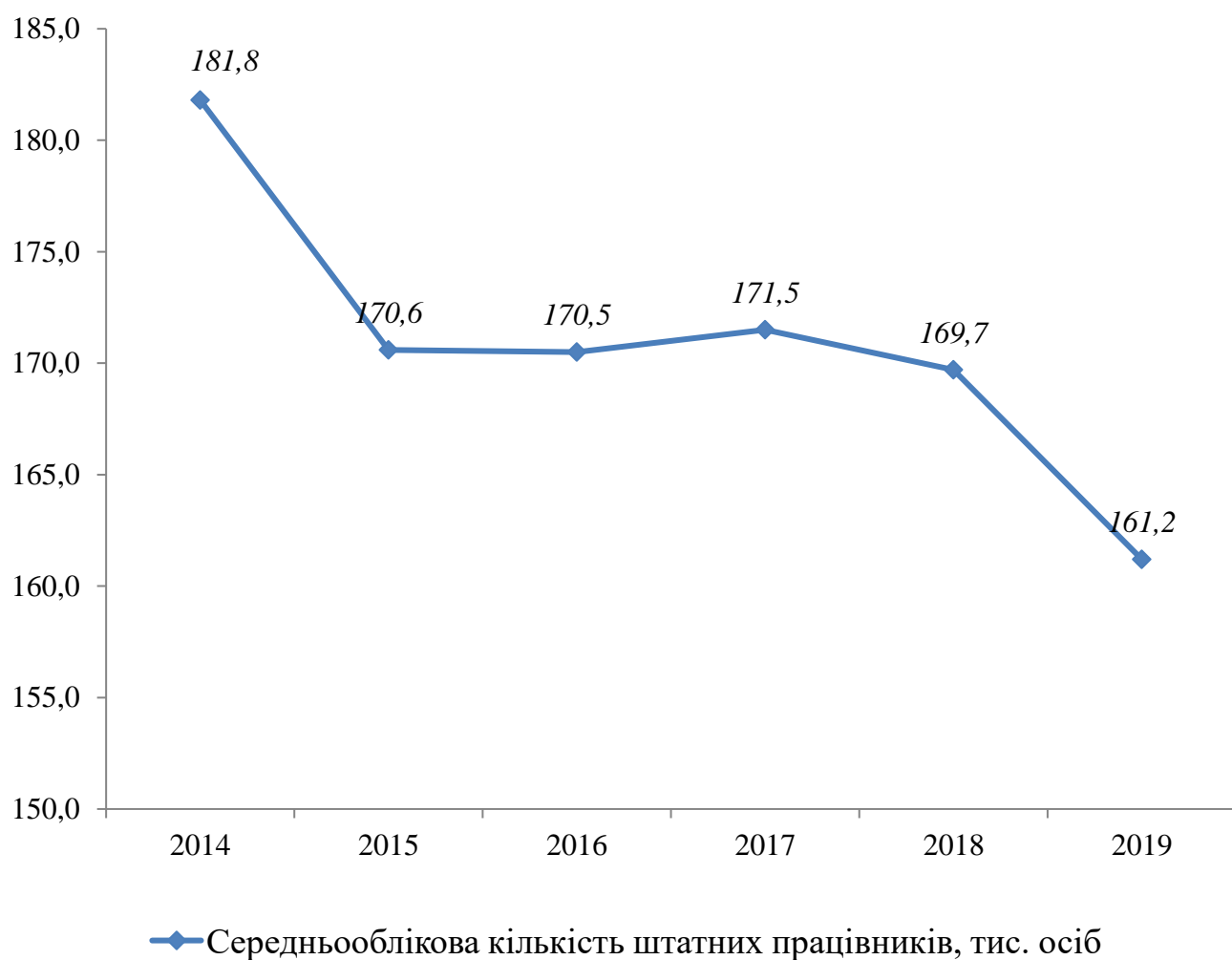

Рис. 2.1. – Зміни середньооблікової чисельності штатних працівників у Волинській області за період 2014-2019 рр. (побудовано автором на основі джерела [30])

Подані у рисунку 2.1. дані свідчать про тенденцію до скорочення середньооблікової кількості штатних працівників у Волинській області протягом 2014-2019 років, що вказує про значні зміни на регіональному ринку праці, які можуть бути зумовлені комбінацією економічних, демографічних, а також технологічних факторів.

Ці зміни вказують на необхідність аналізу та розробки стратегій для стабілізації ринку праці і підтримки зайнятості в регіоні.

Загалом за аналізований період середньооблікова кількість штатних працівників поступово зменшувалася з 181,8 тисяч осіб у 2014 році до 161,2 тисяч осіб у 2019 році, що свідчить про загальну тенденцію до скорочення чисельності штатних працівників у регіоні.

У 2016 році спостерігалось незначне зростання кількості працівників порівняно з 2015 роком (з 170,5 тис. осіб до 171,5 тис. осіб), однак ця тенденція була короткотривалою, і вже у 2017 році чисельність працівників знову знизилася. Значне скорочення також спостерігається між 2018 і 2019 роками, коли чисельність штатних працівників знизилася з 169,7 тис. осіб до 161,2 тис. осіб, що може вказувати на певні економічні проблеми або ж вагомі структурні зміни на ринку праці даного регіону.

Вважаємо, що дані тенденції можуть бути спричинені такими факторами, як:

- певні економічні труднощі зумовлені фінансовою кризою, війною в нашій державі, зниженням обсягів виробництва продукції (надання послуг) або ж скороченням підприємств;

- міграція населення регіону у пошуках кращих умов праці та життя;

- впровадження нових технологій, а також автоматизація виробничих процесів на регіональних підприємствах, що могло призвести до зменшення потреби у штатних працівниках;

- старіння населення, а також тенденції до зниження народжуваності тощо.

Проаналізуємо динаміку зміни коефіцієнтів робочої сили по найму та звільненню у Волинській області за період 2016-2019 років.

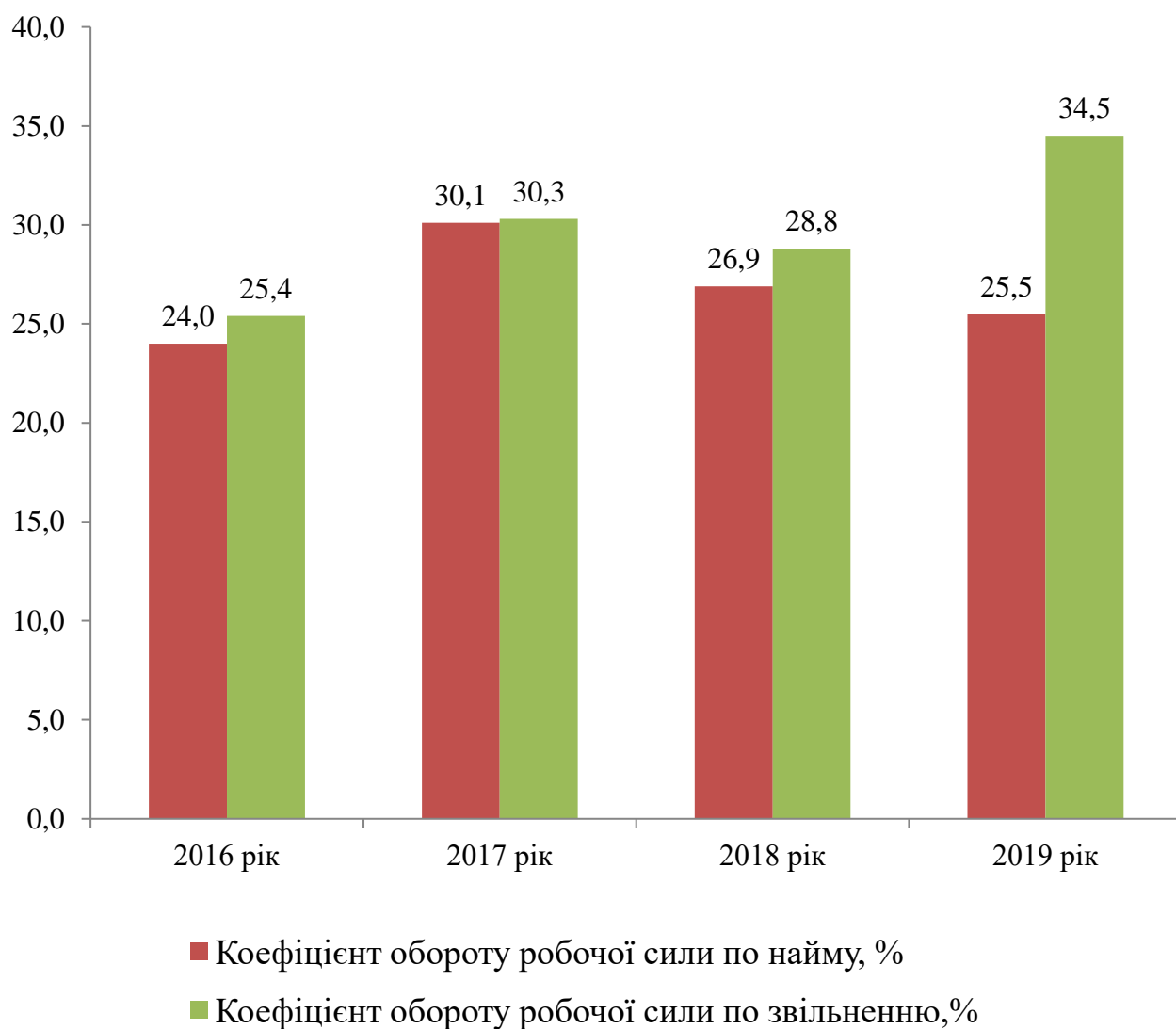

Рис. 2.2. – Динаміка зміни коефіцієнтів робочої сили по найму та звільненню у Волинській області (побудовано автором на основі джерела [30])

Я видно із рисунка 2.2, обидва коефіцієнти – по найму та по звільненню – зросли за період з 2016 до 2019 року, що свідчить про підвищену динамічність ринку праці і високу мобільність робочої сили у Волинській області.

Коефіцієнт обороту по звільненню зростає щороку, досягнувши 34,5% у 2019 році порівняно з 25,4% у 2016 році, що може свідчити про нестабільність на ринку праці, збільшення кількості звільнень, що може бути пов'язано з економічними труднощами, незадоволеністю працівників або ж іншими негативними факторами.

Коефіцієнт обороту по найму також зріс з 24,0% у 2016 році до 25,5% у 2019 році, що показує активний процес найму нових працівників. Проте цей показник зростає повільніше, ніж коефіцієнт звільнень, що може вказувати на те, що хоча нових працівників наймають, звільнення відбуваються швидшими темпами.

З одного боку, зростання коефіцієнта найму у Волинській області може вказувати на наявність нових робочих місць та можливостей для працевлаштування. З іншого боку, високий коефіцієнт звільнень вказує на можливі проблеми зі стабільністю робочих місць, що може призводити до незадоволеності працівників та високого рівня стресу серед робочої сили.

Високий рівень обороту робочої сили свідчить про певні економічні, а також соціальні виклики, з якими стикається Волинська область. Це може вимагати втручання з боку держави та роботодавців для покращення умов праці, стабілізації робочих місць та підвищення рівня зайнятості.

Для детальнішого розуміння причин таких змін необхідні додаткові дослідження. Важливо визначити, чи ці тенденції є результатом короткострокових економічних потрясінь, чи вони свідчать про глибші структурні проблеми на ринку праці.

Загалом показники обороту робочої сили у Волинській області за період 2016-2019 років свідчать про високу мобільність, а також нестабільність на ринку праці. Зростання як коефіцієнта найму, так і коефіцієнта звільнень вказує на динамічний ринок праці, де часто відбуваються зміни робочих місць. Високий рівень звільнень може бути сигналом про економічні труднощі або ж незадоволеність працівників, що потребує уваги з боку уряду й роботодавців для стабілізації ситуації, а також покращення умов праці.

«Аналіз трудового потенціалу показав, що у Волинській області розширюються масштаби підготовки та перепідготовки фахівців згідно з потребами ринку праці; зростає зайнятість у сучасних сферах; скорочується безробіття; демографічна ситуація покращується; знижуються негативні тенденції і демографічного, і соціально-економічного характеру; зростає

кількість фахівців із вищою освітою» [31].

Отже, загальна характеристика показників зайнятості у Волинській області дала нам зрозуміти, що у даному регіоні спостерігається тенденція до зменшення чисельності населення, а також зайнятості, що може бути спричинено як демографічними, так і економічними факторами.

Зайнятість економічно активного населення віком 15-70 років зросла у, але суттєво знизилася зайнятість працездатного населення, що свідчить про певні економічні труднощі регіону. Рівень безробіття залишався відносно незмінним, проте високий рівень звільнень вказує на нестабільність на ринку праці. Для покращення ситуації необхідно впроваджувати більш ефективні економічні стратегії, а також посилити політику підтримки місцевого населення Волинської області у працевлаштуванні.

2.2. Аналіз показників соціально-економічного розвитку регіону

Аналіз показників соціально-економічного розвитку регіону є важливим інструментом для оцінки його поточного стану й визначення пріоритетних напрямків подальшого розвитку, адже ці показники дозволяють виявити як сильні, так і слабкі сторони регіональної економіки, а також соціальні виклики, що потребують уваги. Завдяки цьому аналізу можливо приймати обґрунтовані рішення щодо стратегічних інвестицій, розвитку інфраструктури, а також спеціальних соціальних програм. Розуміння соціально-економічних процесів допомагає створити умови для сталого розвитку, а також підвищення якості життя населення регіону.

Зайнятість відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку будь-якого регіону, адже забезпечення робочими місцями сприяє підвищенню рівня життя населення, а також економічній стабільності. Зокрема, високий рівень зайнятості зменшує рівень бідності, стимулює споживчий попит і сприяє зростанню місцевого бізнесу. Зайнятість також впливає на соціальну

стабільність, знижуючи рівень соціальної напруги та злочинності. Крім того, розвиток професійних навичок і підвищення кваліфікації робочої сили сприяють інноваціям і підвищують конкурентоспроможність регіону, як на національному, так і міжнародному рівнях.

«Продуктивна зайнятість населення забезпечує зростання валового внутрішнього продукту, підвищення добробуту населення, формування фінансово-економічних підвалин розвитку країни» [32].

Аналіз показників соціально-економічного розвитку регіону включає комплексне дослідження різних аспектів, які впливають на загальний добробут та економічну стабільність. Для цього використовуються кількісні та якісні показники, що дозволяють отримати всебічну картину соціально-економічного стану регіону.

Чи не основним показником соціально-економічного розвитку регіону є валовий регіональний продукт. Тому, пропонуємо дослідити, як саме змінювався цей показник упродовж останніх років (рис. 2.3).

Рис. 2.3. – Обсяг валового регіонального продукту у Волинській області у 2016-2021 рр. (побудовано автором на основі джерел [30; 33])

Аналіз даних щодо валового регіонального продукту (ВРП) Волинської області за період 2016-2021 років показує загальну тенденцію до зростання. Протягом цього періоду фактичний ВРП зріс із 35 744 млн. грн у 2016 році до 92535,0 млн. грн у 2021 році, що свідчить про значне економічне зростання регіону. Особливо помітний приріст спостерігався у 2017-2019 роках, коли ВРП збільшився майже вдвічі. Ці показники відображають позитивні тенденції у економічному розвитку Волинської області, проте для забезпечення сталого зростання необхідно враховувати фактори, що впливають на коливання валового регіонального продукту, та розробляти відповідні економічні стратегії.

Далі розрахуємо показник валового регіонального продукту на душу населення у 2016-2021 роках та проаналізуємо динаміку його зміни. Для цього використаємо формулу:

$$\text{ВРП}_{\text{на душу населення}} = \frac{\text{ВРП}_{\text{заг}}}{\text{ЧН}}, \quad (2.1)$$

де, $\text{ВРП}_{\text{на душу населення}}$ – валовий регіональний продукт на душу населення;

$\text{ВРП}_{\text{заг}}$ – загальний валовий регіональний продукт;

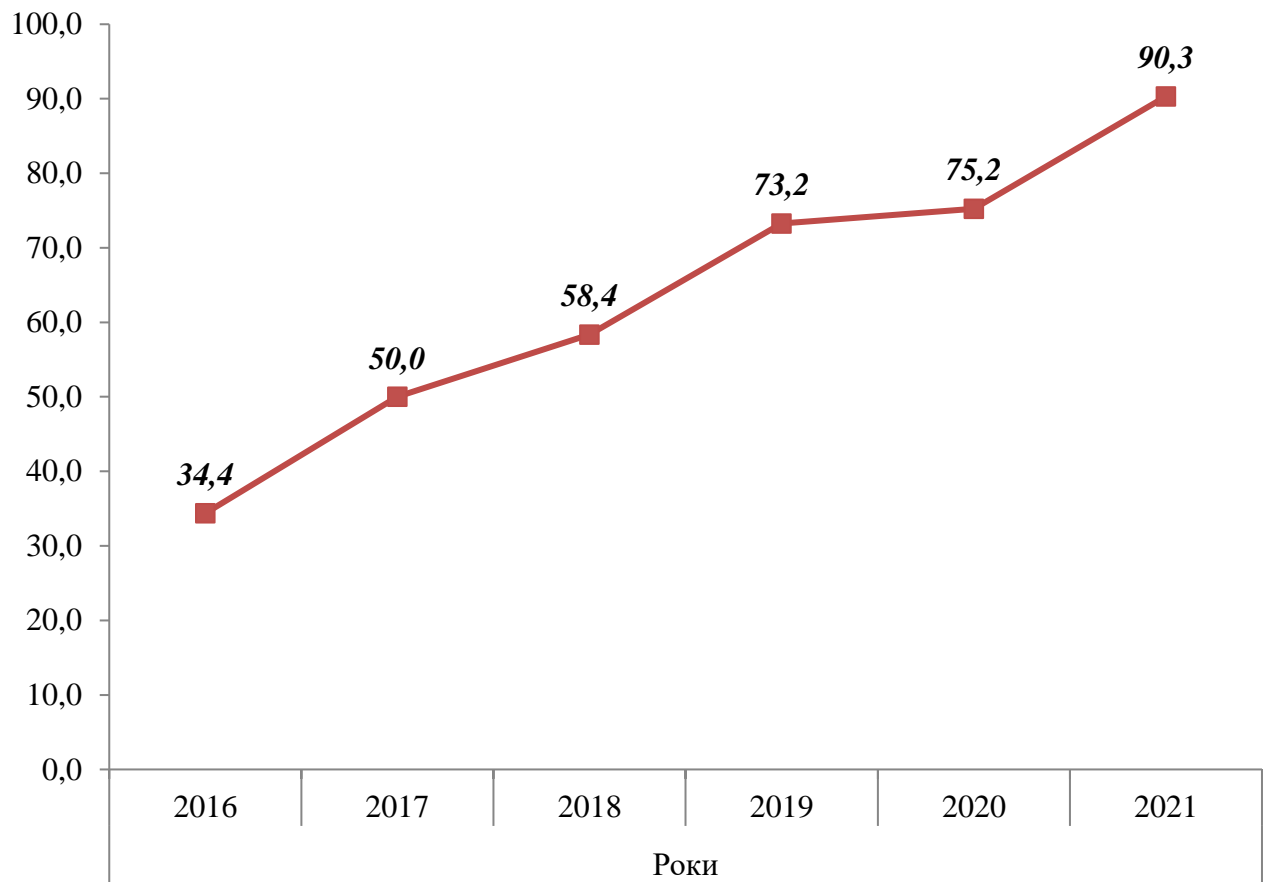
ЧН – загальна чисельність населення регіону

Розраховані нами значення показника валового внутрішнього продукту на душу населення відображено на рисунку 2.4.

З 2016 року до 2021 року валовий регіональний продукт на душу населення у Волинській області зріс з 34,4 тис. грн до 90,3 тис. грн., що свідчить про значне покращення економічної продуктивності, а також добробуту населення регіону. Зростання становить приблизно 205,2% за цей період. Варто зауважити, що для аналізу брались фактичні показники, тому реальна картина може значно відрізнятись, адже не враховувались індекси інфляції, валютні коливання тощо.

Протягом 2016-2021 років у Волинській області спостерігаються, як періоди значного зростання валового регіонального продукту на душу

населення, із незначними коливання, незважаючи на це, загальний тренд залишається позитивним.

— Валовий регіональний продукт на душу населення, тис. грн на 1 особу

Рис. 2.4. – Валовий регіональний продукт на душу населення у Волинській області у 2016-2021 рр. (розраховано автором на основі даних джерел [30; 33])

Загалом представлені на рисунку 2.4 дані свідчать про позитивну динаміку економічного розвитку Волинської області за аналізований період. Стабільне зростання валового регіонального продукту на душу населення вказує на ефективні економічні стратегії, а також значний потенціал для подальшого розвитку регіону. Однак, незначні коливання в окремі роки вимагають аналізу причин, а також вжиття відповідних заходів для забезпечення стійкого зростання в майбутньому.

Пропонуємо визначити зміну рівня зайнятості та рівня безробіття у Волинській області упродовж останніх років. Вважаємо аналіз даних показників дуже важливим, так як рівень зайнятості відображає частку економічно активного населення, що має роботу, і є важливим індикатором економічного здоров'я регіону. В даному випадку високий рівень зайнятості свідчить про ефективне використання трудових ресурсів, сприяє підвищенню добробуту населення, а також зростанню економічної активності.

Що ж стосується рівня безробіття, то навпаки – він показує частку економічно активного населення, що не може знайти роботу, і є важливим показником соціально-економічних проблем у регіоні. Відповідно, високий рівень безробіття може вказувати на структурні проблеми в економіці, низьку продуктивність, а також на недостатню кількість робочих місць. Аналіз цих показників дозволяє державним і регіональним органам влади, а також економічним експертам-аналітикам оцінювати ефективність економічної політики й вчасно реагувати на проблеми на ринку праці.

Для обчислення рівня зайнятості у досліджуваному регіоні використаємо формулу [30]:

$$P_{\text{зай}} = \frac{N_{\text{зай}}}{N_{\text{еа}}} \times 100\% , \quad (2.2)$$

де, $P_{\text{зай}}$ – рівень зайнятості;

$N_{\text{зай}}$ – зайняте населення;

$N_{\text{еа}}$ – економічно активне населення

Для розрахунку рівня безробіття використаємо формулу [34]:

$$P_{\text{безр}} = \frac{Ч_{\text{безр}}}{N_{\text{еа}}} \times 100\% , \quad (2.3)$$

де, $P_{\text{безр}}$ – рівень безробіття;

$Ч_{\text{безр}}$ – чисельність безробітних

На основі даних таблиці 2.1, розрахуємо рівень зайнятості і рівень безробіття у Волинській області у 2018-2020 роках окремо для населення віком 15-70 років та працездатного населення регіону (рис. 2.5).

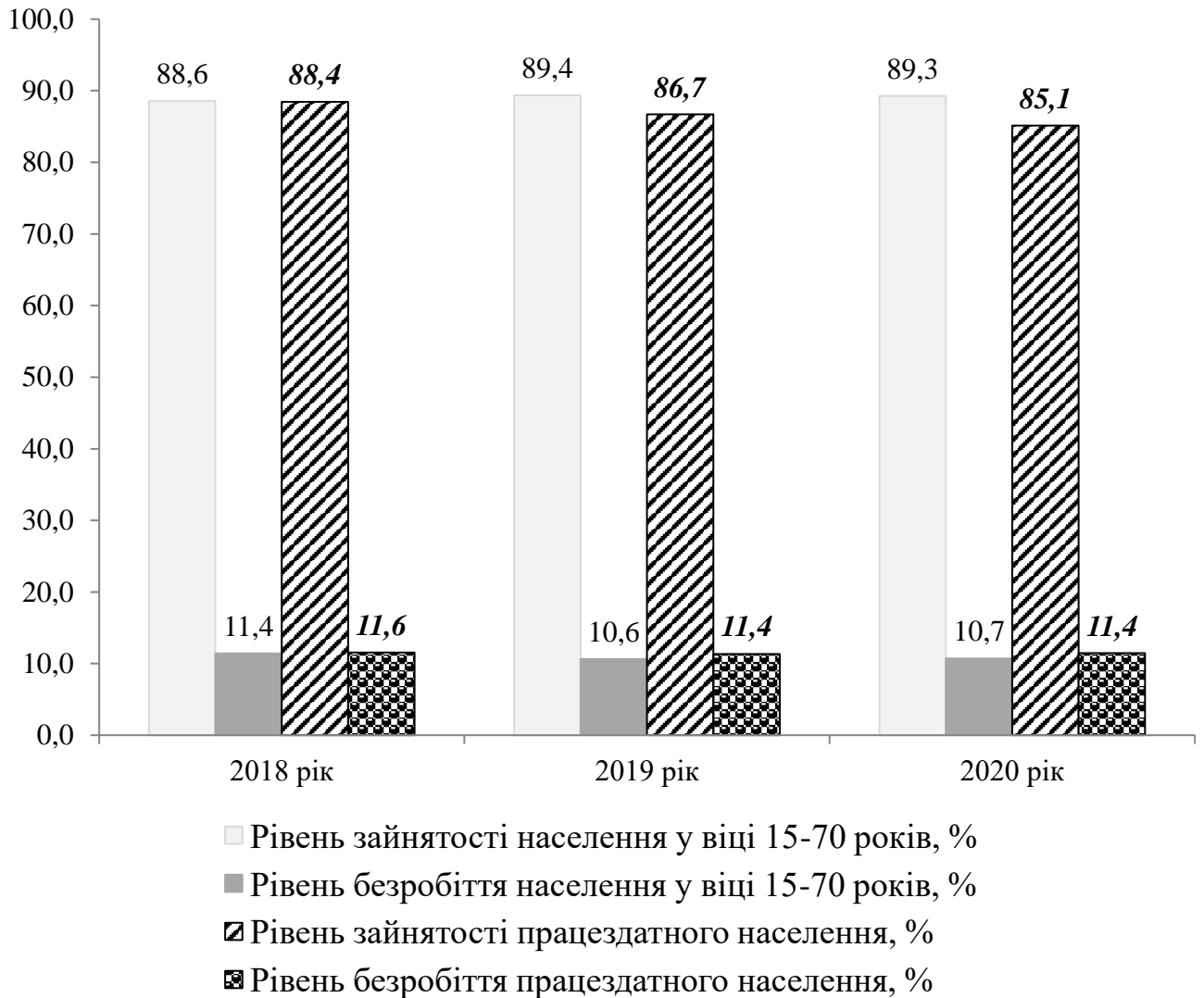

Рис. 2.5. – Порівняння рівня зайнятості та безробіття у Волинській області у період 2018-2020 рр. (побудовано автором на основі джерела [30])

Аналіз даних про зайнятість і безробіття у Волинській області за період 2018-2020 років показує стабільність з невеликими коливаннями. Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років залишався майже незмінним, коливаючись в межах 88,6% і 89,4%. Рівень безробіття у цій віковій групі також не зазнав значних змін, перебуваючи в межах 10,6%-11,4%.

Схожі тенденції спостерігаються і серед працездатного населення досліджуваного регіону, а саме – рівень зайнятості дещо знизився з 88,4% у 2018 році до 85,1% у 2020 році, тоді як рівень безробіття залишився стабільним на рівні 11,4%-11,6%.

Стабільний рівень зайнятості та безробіття у Волинській області вказує на певну стабільність ринку праці, що є позитивним фактором для соціально-економічного розвитку цього регіону. Високий рівень зайнятості сприяє підвищенню добробуту населення, збільшуючи купівельну спроможність і стимулюючи місцеву економіку. Однак, постійний рівень безробіття вказує на необхідність розробки програм, спрямованих на створення нових робочих місць і підвищення кваліфікації робітників. У свою чергу, це допоможе забезпечити стабільний економічний розвиток, а також знизити соціальну напругу, підвищуючи рівень життя мешканців Волині.

Проведемо аналіз зміни середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника у Волинській області упродовж 2014-2019 років (рис. 2.6).

Рис. 2.6. – Аналіз зміни середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника у Волинській області упродовж 2014-2019 рр. (побудовано автором на основі джерела [30])

Аналіз середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника у Волинській області за період 2014-2019 років показує постійне зростання. У 2014 році середня зарплата одного штатного працівника становила 2721,0 грн, а у 2019 році досягла 8663,0 грн, що свідчить про значне покращення доходів працівників у даному регіоні.

Найбільші стрибки у зростанні заробітної плати одного працівника у досліджуваному регіоні відбулися у 2017 році, коли вона підвищилася з 4047 грн до 5849 грн. Дана тенденція відображає певну стійкість економіки Волинської області. Загалом, середня заробітна плата у регіоні зросла майже вчетверо за десять років.

Аналіз середньомісячної заробітної плати штатних працівників у Волинській області за період 2019-2021 років показує зростання в усіх видах економічної діяльності (рис. 2.7).

Зокрема, у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві зарплата зросла з 8803,0 грн у 2019 році до 12534,0 грн у 2021 році. В промисловості за цей період спостерігається збільшення з 11045,0 грн до 12953,0 грн.

У будівництві, освіті, охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги також відбулося підвищення заробітної плати, причому найбільше зростання було в будівництві (з 9278,0 грн до 11098,0 грн). Незважаючи на певні економічні виклики, що виникли в останні роки, середні заробітні плати в усіх сферах продовжують зростати.

Вважаємо дану тенденцію досить позитивною, адже зростання середньої заробітної плати в різних галузях і сферах сприяє підвищенню загального рівня і, відповідно, якості життя населення Волинської області. До того ж, збільшення заробітної плати штатних працівників у регіоні стимулює споживчий попит, що позитивно впливає на місцеву економіку, сприяючи її розвитку. Зауважимо, що підвищення зарплат також допомагає залучати та утримувати кваліфікованих працівників, таким чином, значно покращуючи якість трудових ресурсів і підвищуючи продуктивність регіону.

Рис. 2.7. – Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності у Волинській області у 2019-2021 рр. (побудовано автором на основі джерела [30])

Проведемо аналіз індексу споживчих цін у Волинській області, адже цей показник відображає зміну середнього рівня цін на товари та послуги, які споживає населення (рис. 2.8).

Індекс споживчих цін має важливе значення для соціально-економічного розвитку регіону. Зростання цього показника може знизити реальну купівельну спроможність населення, вплинути на заробітну плату та соціальну стабільність, а також зменшити привабливість регіону для інвесторів. Водночас, індекс споживчих цін впливає на ринок праці, змушуючи

підприємства адаптувати свої витрати та змінювати рівень зайнятості. Отже, підтримка стабільного й помірною рівня інфляції є важливою умовою для сталого економічного розвитку, а також підвищення рівня зайнятості в регіоні.

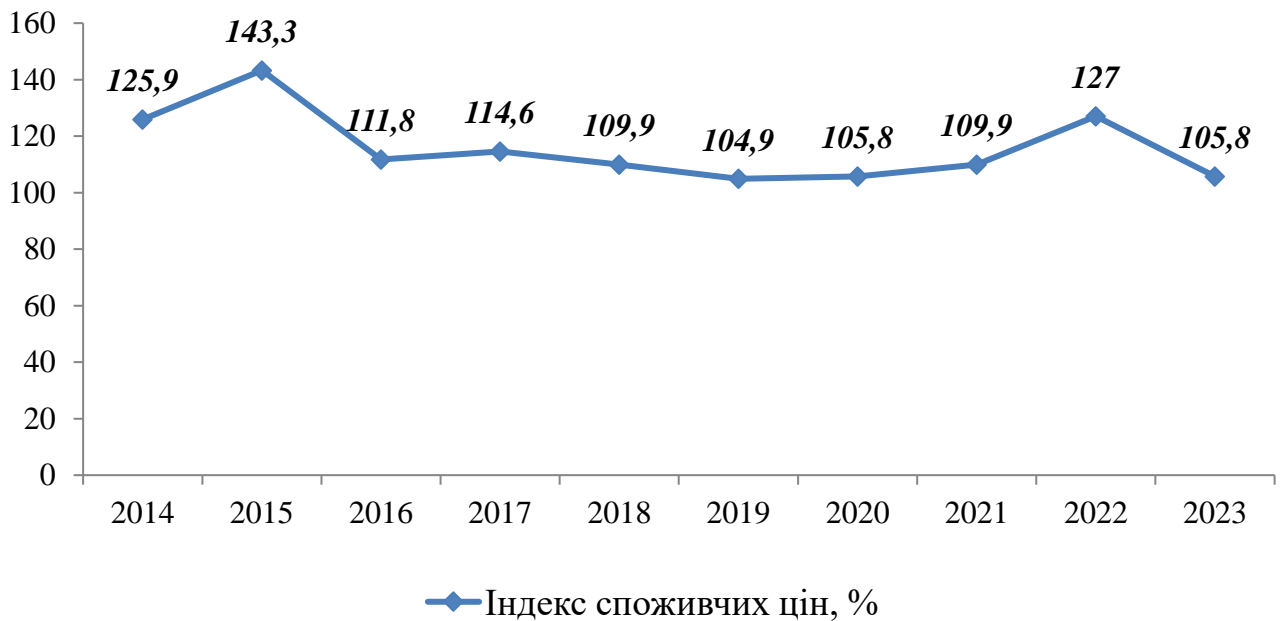

Рис. 2.8. – Індекс споживчих цін у Волинській області у 2014-2023 рр.
(побудовано автором на основі джерела [30])

У 2015 році у Волинській області спостерігався значний ріст індексу споживчих цін на рівні 143,3%, що може вказувати на інфляційний тиск у регіоні. Протягом наступних років до 2019 року індекс споживчих цін показував тенденцію до зниження, що може свідчити про стабілізацію цінових процесів.

У 2022 році відбулося різке зростання індексу до 127%, що може бути наслідком зовнішніх чинників, таких як зростання цін на енергоносії та продовольство, спричинений внаслідок війни в Україні.

Загалом, протягом аналізованого періоду, індекс споживчих цін у Волинській області виявив тенденцію до коливань, що впливає на купівельну спроможність населення, а також загальний економічний стан регіону. Тому, в подальшому, для підтримки стабільності, а також збалансованого економічного

розвитку, важливо вжити заходів для контролю інфляційних процесів й сприяти підвищенню ефективності господарювання у регіоні.

Отже, аналіз соціально-економічного розвитку регіону є ключовим інструментом для визначення його поточного стану, а також напрямків подальшого розвитку. Дослідження показників зайнятості та безробіття у Волинській області, а також середньомісячної заробітної плати протягом останніх років показує стабільність з невеликими коливаннями. Позитивними тенденціями є зростання середньої заробітної плати і валового регіонального продукту на душу населення. Проте, індекс споживчих цін відображає коливання, що вимагає уваги та заходів для підтримки стабільності. Враховуючи ці аспекти, можна зробити висновок про позитивні тенденції у розвитку, але й про необхідність системної роботи над проблемами, такими як контроль інфляції та створення нових робочих місць для підтримки економічного зростання і соціальної стабільності.

2.3. Аналіз та оцінка впливу зайнятості на доходи та умови життя населення регіону

Зайнятість визначає рівень доходів населення регіону, оскільки забезпечує йому можливість заробляти гроші. Високий рівень зайнятості сприяє підвищенню доходів, що збільшує купівельну спроможність, а також поліпшує умови життя. Зменшення безробіття може сприяти зростанню доходів і підвищенню рівня життя, адже зайнятість відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та соціального благополуччя населення. Умови життя населення також покращуються за рахунок стабільного доходу, що дозволяє забезпечити основні потреби та інвестувати у розвиток освіти, охорони здоров'я та інфраструктури.

У зв'язку із цим проаналізуємо доходи і витрати населення Волинської області у 2019-2021 роках (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. – Аналіз доходів і витрат населення Волинської області
у 2019-2021 рр.

Показники доходів і витрат	Роки			Відхилення					
				Абсолютне відхилення, +/-			Відносне відхилення, %		
	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2020	2021/2019	2020/2019	2021/2020	2021/2019
Доходи населення регіону, млн. грн	72185	77720	93685	5535	15965	21500	7,7	20,5	29,8
Витрати населення регіону, млн. грн	74044	78763	94536	4719	15773	20492	6,4	20,0	27,7
Реальний наявний дохід, у % до відповідного періоду попереднього року	107,8	103,0	109,5	-4,8	6,5	1,7	-	-	-
Структура сукупних витрат за результатами вибіркового обстеження умов життя домогосподарств в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн	9594	9954	12091	360	2137	2496	3,8	21,5	26,0
Структура сукупних ресурсів за результатами вибіркового обстеження умов життя домогосподарств в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн	13076	13005	15773	-71	2769	2697	-0,5	21,3	20,6

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [30; 34].

За проведеним нами аналізом доходів і витрат населення Волинської області з 2019 по 2021 рік видно, що загальні доходи та витрати населення зазнали зростання. У 2021 році доходи склали 93685,0 млн. грн, що на 29,8% більше, ніж у 2019 році, тоді як витрати зросли на 27,7% до 94536,0 млн. грн. Реальний наявний дохід показує незначне зниження в 2020 (на 4,8%), порівняно із попереднім роком.

Структура сукупних витрат у досліджуваному регіоні також зазнала змін, підвищившись на 26,0% протягом аналізованого періоду, що свідчить про певний його економічний розвиток, проте потребують уваги в контексті соціально-економічного розвитку. Дані тенденції вважаємо позитивним із кількох причин:

1) зростання доходів населення може позитивно впливати на споживчу активність, що стимулює місцеву економіку через збільшення попиту на товари та послуги;

2) підвищення рівня доходів може сприяти збільшенню інвестицій у розвиток освіти, охорони здоров'я та інфраструктури, що сприятиме підвищенню якості життя та конкурентоспроможності регіону;

3) зростаючі доходи можуть зменшити рівень бідності, а також нерівності, що сприятиме соціальній стабільності та збільшенню загального благополуччя у Волинській області;

4) збільшення доходів може стати стимулом для розвитку малого та середнього бізнесу, що в свою чергу забезпечить додаткові робочі місця й збільшить рівень зайнятості.

В цілому, можемо зробити висновки, що зростання доходів населення у Волинській області у 2019-2021 роках свідчить про певне підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіону, адже вони сприяють збільшенню інвестицій, підвищенню рівня життя, а також зниженню економічних нерівностей.

Спираючись на статистичні дані пропонуємо проаналізувати споживання продуктів харчування в домогосподарствах Волинської області у 2021-2023 роках, адже він може допомогти виявити широкий спектр факторів, які впливають на рівень соціально-економічного розвитку регіону, включаючи зайнятість, рівень доходів, структуру споживання, галузь сільського господарства та соціальний розвиток.

Вважаємо, варто зауважити на тісний зв'язок між рівнем зайнятості, а також споживанням продуктів харчування, що може допомогти в оцінці рівня доходів населення. Тобто, якщо рівень зайнятості зростає, це може свідчити про покращення економічної ситуації, що, в свою чергу, може призвести до збільшення споживчого попиту на харчові продукти.

До того ж, аналіз структури споживання продуктів харчування може вказати й на рівень життя населення Волинського регіону. Зокрема, збільшення

витрат населення досліджуваного регіону на дороговартісні продукти може свідчити про підвищення рівня життя, а також доходів його населення.

Динаміку споживання продуктів харчування в домогосподарствах Волинської області (в перерахунку в первинний продукт) у середньому за місяць у розрахунку на одну особу у 2019-2021 роках наведено у рисунку 2.9.

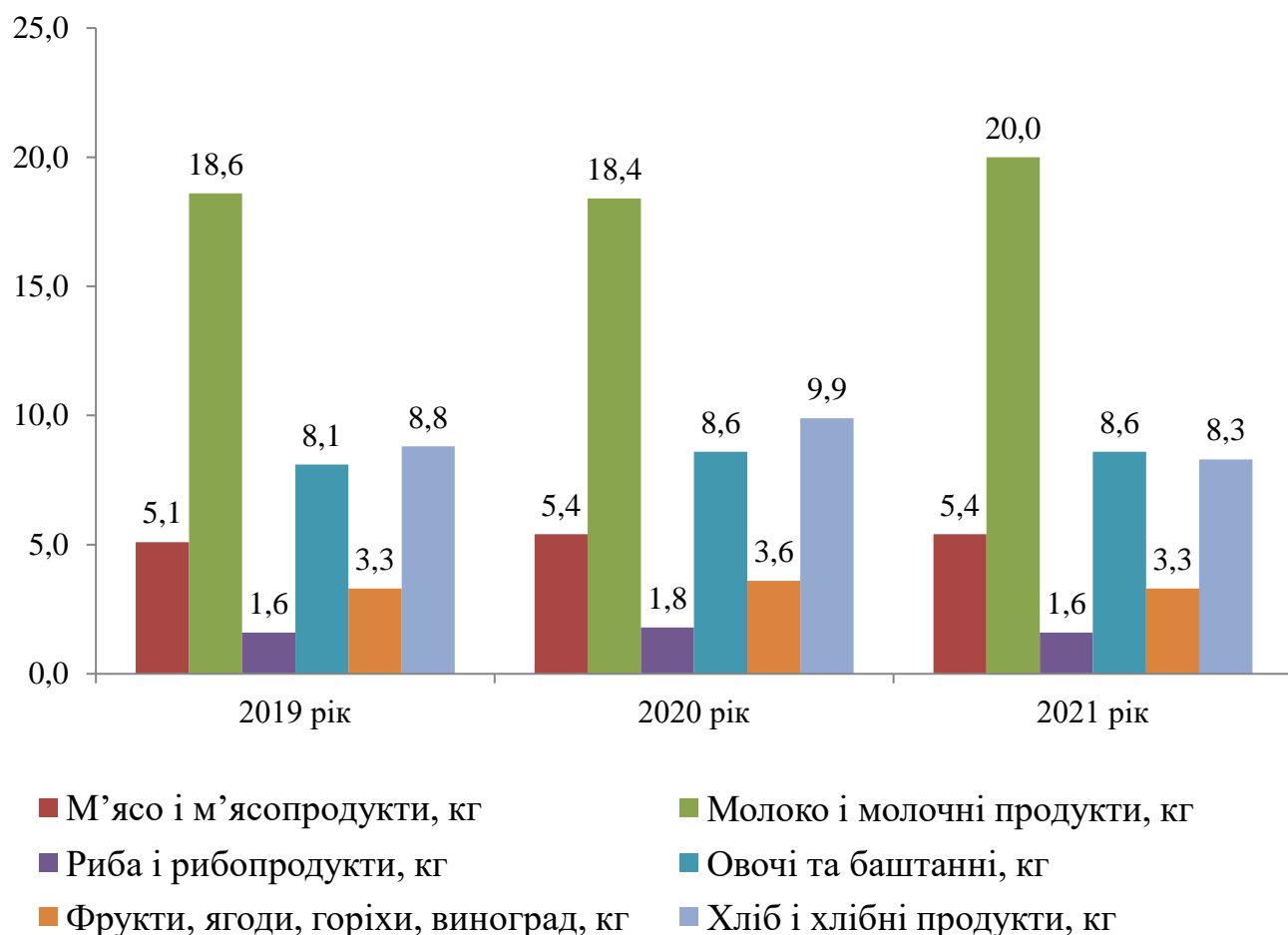

Рис. 2.9. – Динаміка споживання продуктів харчування в домогосподарствах Волинської області (в перерахунку в первинний продукт) у середньому за місяць у розрахунку на одну особу у 2019-2021 рр. (побудовано автором на основі джерела [30])

Аналіз споживання продуктів харчування в домогосподарствах Волинської області за 2019-2021 роки показує деякі зміни в споживчих звичках населення. Наприклад, споживання м'яса і м'ясопродуктів підвищилось до 5,4 кг і

залишалося стабільним у 2020 і 2021 роках на рівні. Споживання молока і молочних продуктів зросло з 18,6 кг у 2019 році до 20,0 кг у 2021 році. Риба і рибопродукти показали незначне зростання з 1,6 кг у 2019-2020 роках до 1,8 кг і спад до 1,6 кг у 2021 році. Споживання овочів та баштанних збільшилось на 0,5 кг і залишалося стабільним на рівні 8,6 кг у 2020-2021 роках. Фрукти, ягоди, горіхи та виноград показали зростання з 3,3 кг у 2019-2020 роках до 3,6 кг і зниження на 0,3 кг у 2021 році. Споживання хліба і хлібних продуктів зменшилось з 8,8 кг у 2019 році до 8,3 кг у 2021 році.

Загалом, збільшення споживання м'яса, риби та фруктів у Волинській області упродовж 2019-2021 років може свідчити про покращення добробуту населення, не зважаючи на війну в нашій державі, оскільки ці продукти зазвичай мають вищу вартість.

Стабільне або зростаюче споживання молока і молочних продуктів, а також овочів, вказує на збереження або покращення харчових звичок, що сприяє загальному здоров'ю населення. Зростання споживання хліба і хлібних продуктів може вказувати на основну потребу в базових харчових продуктах.

Позитивні зміни в структурі споживання можуть підвищити якість життя населення даного регіону та сприяти зменшенню соціальної напруги. Високий рівень споживання різноманітних продуктів харчування може стимулювати розвиток місцевого сільського господарства та харчової промисловості. Це, в свою чергу, може створити нові робочі місця й знизити рівень безробіття у Волинській області. Підвищення купівельної спроможності населення може стимулювати місцеву економіку, а також залучити великі обсяги інвестиції в регіон. Таким чином, аналіз споживання продуктів харчування може бути важливим індикатором соціально-економічного розвитку регіону.

Отже, аналіз доходів і витрат населення Волинської області за 2019-2021 роки показує зростання як доходів, так і витрат, що, на нашу думку, позитивно впливає на споживчу активність, стимулюючи місцеву економіку й підвищуючи попит на товари і послуги, а також свідчить про покращення соціально-економічного розвитку регіону, підвищення рівня життя тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, на основі результатів досліджень, відображених у даній кваліфікаційній роботі бакалавра, що стосується аналізу та оцінки впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону (на матеріалах Волинської області), можемо зробити наступні висновки:

1. Поняття «зайнятість» є дуже важливою категорією в економічній і соціальній науках, адже відображає доволі широкий спектр аспектів людської діяльності, а також її вплив на соціально-економічний розвиток суспільства. Однак, різні дослідники підходять до визначення цього поняття з різних точок зору, враховуючи економічні, соціальні, правові та історичні аспекти.

Таким чином, з огляду на сучасні тенденції і виклики, можна запропонувати нові підходи до визначення категорії «зайнятість», що враховують цифрові технології, екологічну стійкість, інновації, соціальну відповідальність та глобалізацію, що, у свою чергу, знає своє відображення у більш ефективному управлінню процесами зайнятості і, відповідно, розробці спеціальних політик, спрямованих, головним чином, на покращення рівня якості життя населення регіону.

2. Зайнятість виступає своєрідним індикатором рівня участі населення регіону у суспільно-корисній діяльності, забезпеченості робочими місцями, а також економічної активності. Якісні та кількісні характеристики зайнятості впливають на ефективність функціонування національної економіки, добробут населення, а також інші соціально-економічні параметри розвитку. Відповідно, регулювання зайнятості є одним із пріоритетних завдань для покращення умов праці, а також підвищення якості життя населення регіону.

4. Аналіз та оцінка впливу зайнятості на соціально-економічний розвиток регіону є важливими для розробки в подальшому ефективних економічних стратегій і політик, як на державному, так і регіональному рівнях, адже дозволяє виявити основні фактори, що впливають на економічну стабільність й добробут населення, і приймати обґрунтовані рішення щодо підвищення рівня

зайнятості і поліпшення умов праці. До того ж, такий аналіз сприяє соціальній інтеграції та економічному зростанню, що є важливою основою для сталого розвитку регіону.

5. Методологія дослідження зайнятості включає формалізовані та неформалізовані підходи, такі як експертні оцінки, вибіркові дослідження, створення системи показників і аналітичних таблиць. Ці методи дозволяють оцінити реальний стан економіки й робочої сили, що є важливим для активізації економічно активного населення на ринку праці, а також напрямів стимулювання організацій.

6. Аналіз показників зайнятості у Волинській області дозволяє висвітлити ряд важливих соціально-економічних особливостей, що характеризують даний регіон. Наприклад, протягом останніх років Волинська область зіткнулася з певними викликами на ринку праці, що мають як демографічні, так і економічні підстави. Загальна чисельність населення регіону демонструє тенденцію до зменшення, що може бути пов'язано з міграційними процесами, спричиненими війною в нашій державі, а також природним спадом населення.

Також дані тенденції можуть бути пов'язані із економічними проблемами, наприклад, такими як скорочення виробництва або ж закриття підприємств, що, таким чином, свідчить про загальну нестабільність на ринку праці.

7. Кількість безробітних осіб у Волинській області на протязі років залишалася відносно стабільною, з невеликими коливаннями, тому це дає нам змогу стверджувати, що економічні труднощі не призвели до масового безробіття, проте рівень звільнень значно зріс, що, у свою чергу, вказує на підвищену мобільність й нестабільність робочих місць.

8. Аналіз динаміки середньооблікової чисельності штатних працівників показав, що протягом останнього десятиліття спостерігається загальна тенденція до зменшення кількості штатних працівників у Волинській області, головним чином, в результаті впливу деяких негативних факторів, включаючи економічні кризи, міграційні процеси, а також автоматизацію виробництва.

Динаміка коефіцієнтів найму та звільнення свідчить про високу

мобільність робочої сили у Волинській області. Зростання коефіцієнта звільнень може бути пов'язане з нестабільністю на ринку праці і незадоволеністю працівників. З іншого боку, зростання коефіцієнта найму вказує на наявність нових робочих місць, хоча цей показник зростає повільніше, ніж коефіцієнт звільнень.

Ринок праці у Волинській області потребує стабілізації і підтримки. Ефективні економічні стратегії й програми, спрямовані на створення нових робочих місць, можуть сприяти підвищенню зайнятості та стабілізації ситуації на регіональному ринку праці. Крім того, важливою є підтримка місцевого населення у працевлаштуванні, що включає підготовку, а також перепідготовку фахівців відповідно до потреб регіонального ринку праці.

9. Демографічні зміни і міграційні процеси, що спостерігаються у Волинській області впродовж останніх років, також вимагають уваги, оскільки вони суттєво впливають на ринок праці. А тому, забезпечення стабільних умов для життя та роботи у Волинській області може сприяти зменшенню міграційних потоків і, як наслідок, зростанню чисельності населення.

Розвиток нових технологій й автоматизація виробництва на підприємствах досліджуваного регіону вимагають адаптації ринку праці до нових умов, що передбачає перепідготовку працівників і підвищення їхньої кваліфікації, що, у свою чергу, дозволить забезпечити кращий рівень конкурентоспроможності робочої сили, а також, певним чином, сприятиме активному розвитку інноваційної економіки.

10. Загалом, аналіз показників зайнятості у Волинській області свідчить про складну ситуацію на ринку праці, що потребує комплексного підходу та спеціальних ефективних заходів для стабілізації ситуації у даному регіоні й забезпеченні його сталого соціально-економічного розвитку. У зв'язку із цим, впровадження обґрунтованих управлінських рішень і стратегій, як зі сторони вищих державних, так і регіональних і місцевих органів влади, на нашу думку, сприятиме суттєвому покращенню економічної ситуації, а також підвищенню наявного рівня якості життя населення Волинського регіону.

На основі результатів досліджень, викладених у даній кваліфікаційній роботі, став цілком очевидний вплив зайнятості на рівень соціально-економічного розвитку регіону. Зрозуміло, що підвищення зайнятості, в тому чи іншому регіоні держави, призводить до низки позитивних подій, насамперед, до: зростання доходів населення, що проживає на його території; зменшення рівня бідності; підвищення рівня соціальної стабільності і соціального благополуччя; активного розвитку регіональної інфраструктури; якісного підвищення рівня освіти, а також кваліфікації наявного потенціалу робочої сили; суттєвого поживлення активності суб'єктів бізнесу й більш ефективного залученню фінансових інвестицій (головним чином, іноземних), спрямованих на збалансований розвиток економічної та соціальної сфер тощо.

Тому, вважаємо, що з метою забезпечення сталого соціо-еколого-економічного розвитку у Волинській області й реального підвищення рівня добробуту і якості життя населення регіону, потрібно здійснювати ефективну політику, спрямовану на підвищення зайнятості, адже її зростання знижує безробіття, що породжує дуже негативні наслідки, що мають соціально-економічний характер і до яких можна віднести наступне:

- недостатньо повне (раціональне, ефективне) використання сформованого економічного потенціалу суспільства, робочої сили регіону;
- недостатнє виробництво валового внутрішнього і валового регіонального продукту, а також значне відставання його фактичного рівня від потенційного;
- поступова втрата незайнятими робітниками кваліфікації, відсутність почуття самоповаги, а, також моральна деградація;
- зменшення суми доходів місцевого населення, а також погіршення умов життя людей у регіоні;
- суттєве зростання кількості важких нервово-психічних захворювань, а також здійснених самогубств;
- певні соціальні потрясіння, зростання рівня злочинності, розпад деяких сімей;
- гостра необхідність у додаткових суспільних витратах, що пов'язані із

фінансовою підтримкою безробітних, зареєстрованих у регіоні.

У зв'язку із цим, підвищення рівня зайнятості у досліджуваному регіоні пропонується здійснювати у трьох, найбільш важливих і перспективних на нашу думку, напрямках:

1) створення і розвиток у Волинській області комплексних переробних виробництв із поглибленої переробки природних ресурсів, перш за все, у тих галузях і сферах економіки регіону, що відіграють найбільшу роль у його соціально-економічному розвитку, а також тих, що мають найбільший потенціал для цього – реалізація даного напрямку призведе до створення нових додаткових робочих місць у регіоні (зменшить рівень безробіття), що у свою чергу, може вплинути на стан міграційних процесів (а саме: зменшить відтік робочої сили у інші регіони нашої держави, або ж за кордон і т.п.), збільшить доходи місцевого населення регіону (заробітні плати, що відповідають рівню кваліфікації і спеціалізації працівників), що відповідно вплине на рівень якості його життя тощо;

2) розробка і впровадження нових спеціальних, більш ефективних, механізмів внутрішнього регіонального ринку праці – забезпечить створення ефективних систем, інноваційних програм, а також інструментів, що значно вплинуть на покращення взаємодію між працівниками і роботодавцями у досліджуваному регіоні і, як наслідок, сприятимуть ефективному використанню наявного потенціалу трудових ресурсів.

Загалом у даному напрямку органам регіональної влади спільно із суб'єктам бізнесу пропонується здійснити комплекс певних заходів, зокрема:

- проводити регулярний збір і точний аналіз даних про реальний стан регіонального ринку праці, включаючи такі фактори, як рівень зайнятості, потреби роботодавців, спеціальність і кваліфікацію працівників, а також вакансії;

- забезпечити розробку точних прогнозів на майбутнє щодо потреб у робочій силі, а також напрямків розвитку регіонального ринку праці на основі зібраних для цього даних;

- спільно створювати певні освітні й навчальні програми професійної орієнтації, в основному, для молоді, що, в подальшому, допоможе їм звернути увагу і вибрати ту спеціальність, що найбільше відповідає їх вподобанням, а також ринковим потребам.

- на регіональному рівні належним чином забезпечити надання спектру якісних консультаційних послуг із питань працевлаштування, написання резюме, проходження співбесід тощо;

- розробити і популяризувати спеціальні мобільні додатки, що здатні будуть суттєво полегшити доступ до необхідної інформації про регіональний ринок праці, а також дадуть колосальну можливість якомога швидко реагувати на нові вакансії та ін..;

3) здійснення комплексу спеціальних заходів стосовно зменшення відпливу (міграції) робочої сили із Волинської області, з метою збереження і розвитку її трудового потенціалу – на нашу думку, це дасть змогу значно зменшити міграцію людей, головним чином молодих спеціалістів, у інші регіони нашої держави, або ж за кордон, сприяючи, таким чином, розвитку місцевих територіальних громад, що знаходяться на території досліджуваного регіону, збереженню культурного, а також соціального капіталу, що, в кінцевому результаті, покращить загальний рівень добробуту і якості життя населення. Крім того, збереження трудового потенціалу дозволяє більш ефективно використовувати увесь ресурсний потенціал, що надає держава, регіон чи місцеві громади на навчання, а також перекваліфікацію працівників, підвищуючи, таким чином, їх продуктивність і адаптивність до змін на регіональному ринку праці.

Із запропонованих нами вище напрямів підвищення рівня зайнятості у Волинській області з метою забезпечення її соціально-економічного розвитку, вважаємо найбільш пріоритетним перший, адже «створення та розвиток комплексних виробництв із переробки місцевих природних ресурсів у Волинській області сприятиме економічному піднесенню регіону, адже такі підприємства постачатимуть на зовнішній та внутрішній ринки готову

продукцію зі значно вищою доданою вартістю, тобто, фактично сприятимуть розвитку безвідходного виробництва, що дозволить забезпечити місцеве населення додатковими робочими місцями тощо. Тому виникає необхідність удосконалення наявних на національному та регіональному рівнях механізмів, форм, методів та інструментів економічного стимулювання розвитку комплексних переробних виробництв» [35].

У даному контексті варто звернути увагу на те, що крім активного розвитку саме поглибленої переробки природних ресурсів на базі природно-ресурсних комплексів Волинської області можна й, навіть, потрібно максимально розширювати напрями цієї переробки, адже, у свою чергу, це сприятиме збільшенню (зростанню) ланцюга доданої вартості, а, таким чином, відповідно й отриманню певних додаткових вигод без винятку для усіх сторін, задіяних у сформованій системі еколого-економічних відносин у природно-ресурсній сфері.

З огляду на вище наведене, державні та регіональні органи влади і відомства просто повинні активно стимулювати залучення фінансових іноземних інвестицій, розробити і впровадити на практиці ефективний механізм фінансово-економічного стимулювання створення і розвитку регіональних підприємств (переробних комплексів), що займаються поглибленою переробкою місцевої природно-ресурсної сировини на всіх можливих стадіях виробництва, активно стимулювати розвиток суб'єктів малого бізнесу, надаючи їм різносторонню підтримку, а також забезпечити можливість процесів кооперації й диверсифікації переробних підприємств тощо.

Встановлено, що «значну перспективу для розвитку промисловості Волинської області матиме створення потужних переробних комплексів із переробки біомаси, що сприятиме вирішенню енергетичних проблем місцевого населення» [36].

На нашу думку, варто врахувати той факт, що в процесі реалізації запропонованих нами напрямків підвищення рівня зайнятості у Волинській області можуть виникнути деякі перешкоди, а тому пропонуємо розглянути їх

більш детально, щоб знати, які дії здійснювати в наслідок їх появи.

Що стосується створення і розвитку комплексних переробних виробництв, то тут можливі такі перешкоди:

1) можна зіткнутися із значним браком інвестицій, а також фінансових ресурсів, що є вкрай критичним випадком для запуску таких проектів;

2) недостатньо розвинена інфраструктура, а також логістика можуть суттєво ускладнити розвиток цих виробництв, а також їх інтеграцію в регіональну економічну систему;

3) можливий дефіцит необхідної кількості кваліфікованих кадрів серед населення Волинської області, що могли б працювати на таких виробництвах.

В процесі розробки, а також впровадження нових механізмів внутрішнього регіонального ринку праці, можна зіткнутися із рядом бюрократичних перешкод й недостатньою координацією між органами влади і бізнесу. Збір і аналіз даних про ринок праці можуть бути ускладнені під впливом різних причин. Крім того, вважаємо, що реалізація даного напряму потребує досить тривалого періоду часу та значних фінансових затрат, перш за все із регіонального бюджету.

Щодо зменшення відпливу робочої сили, основною проблемою може стати низька конкурентоспроможність заробітних плат і умов праці, у порівнянні із іншими регіонами України або ж державами. Відсутність реальних перспектив професійного розвитку, а також кар'єрного зростання населення досліджуваного регіону може продовжувати стимулювати міграційні процеси.

Таким чином стало зрозуміло, що успішна реалізація зазначених вище напрямків потребуватиме комплексного підходу, значних фінансових інвестицій, а також ефективної співпраці між державними структурами (органами влади), суб'єктами бізнесу і населенням регіону (робочою силою).

По-перше, для залучення фінансових інвестицій необхідно створити сприятливий бізнес-клімат у Волинській області шляхом зниження податкового навантаження, а також спрощення бюрократичних процедур.

По-друге, розвиток інфраструктури можна забезпечити за рахунок

державних і приватних інвестицій у транспортні мережі та логістику.

Для забезпечення наявності необхідної кількості кваліфікованих кадрів необхідно підвищити фінансові інвестиції в освіту, а також професійну підготовку, співпрацюючи з місцевими навчальними закладами над створенням спеціальних навчальних програм тощо. Розробка освітніх і навчальних програм має бути дієвою в тісній співпраці з бізнесом, щоб забезпечити відповідність програми ринковим потребам. Наприклад, для цього можна створити регіональні ради з питань освіти і працевлаштування тощо. Але все ж дуже важливо активно залучати до навчальних процесів суб'єктів підприємництва, що мають гостру потребу в робочій силі, щоб вони могли вплинути на навчальні програми відповідно до своїх потреб.

Щодо розробки нових механізмів внутрішнього регіонального ринку праці, важливо впровадити сучасні інформаційні технології для збору та аналізу даних про ринок праці. Вважаємо цього можна досягти завдяки створенню єдиної платформи для обміну інформацією між роботодавцями, працівниками, а також державними органами.

Для зменшення припливу робочої сили, на нашу думку, необхідно забезпечити конкурентоспроможні заробітні плати та умови праці, що можна досягти шляхом створення відповідного ефективного інструментарію фінансово-економічних стимулів для підприємств досліджуваного регіону, що підвищують заробітну плату, а також покращують умови праці, наприклад, через податкові пільги.

Крім того, важливо створювати будь-які можливості для професійного розвитку і кар'єрного зростання на місцевому рівні, зокрема шляхом організації спеціальних тренінгів, семінарів та інших заходів, що сприяють зростанню рівню зайнятості у регіоні.

З метою утримання молодого населення в досліджуваному регіоні необхідно створювати привабливі умови для життя, включаючи розвиток культурної, а також соціальної інфраструктури, забезпечивши усі можливості для реалізації їх проектних ініціатив.

Забезпечення ефективної комунікації між усіма учасниками процесу, включаючи державні органи, бізнес і громадськість, є ключовим фактором для успішної реалізації зазначених заходів, а тому регулярні зустрічі, форуми та круглі столи сприяють кращій координації та обміну ідеями.

На нашу думку, сьогодні у Волинській області існують декілька пріоритетних галузей (сфер) для стимулювання зайнятості:

1) сільське господарство (аграрна промисловість) – досліджувана область має великий потенціал у цій галузі, що дозволяє створювати робочі місця у сільських районах. Для цього можна надавати державну і регіональну фінансово-економічну підтримку фермерським господарствам, розвивати кооперацію сільських господарств та впроваджувати сучасні технології в агросекторі;

2) сфера туризму та готельно-ресторанного господарства – Волинська область має багату історію, культуру та природні ресурси, що можуть бути привабливими для туристів. Необхідно інвестувати у розвиток туристичної інфраструктури, рекламувати туристичні маршрути, а також підтримувати розвиток малого й середнього бізнесу у сфері гостинності;

3) паливно-енергетичний сектор економіки регіону – у Волинській області наявний великий потенціал для створення і розвитку екологічно чистих та відновлюваних джерел енергії на основі біомаси й, таких як сонячна та вітрова енергія, що сприятиме розвитку нових енергетичних та екологічно орієнтованих підприємств і відповідно сприятиме появі нових робочих місць.

Підбиваючи підсумки, вважаємо, що результати дослідження викладені у даній кваліфікаційній роботі, висновки та пропозиції можуть знайти своє практичне застосування у розробці регіональних стратегій орієнтованих на підвищення зайнятості, а також забезпечення збалансованого розвитку сформованих у Волинській області соціально-економічних систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петюх В. М. *Ринок праці та зайнятість* : Навчальний посібник. Київ : МАУП, 1997. 120 с.
2. Качан Є., Кошіль А. Зайнятість населення України в контексті збереження її трудового потенціалу. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2018. Вип. 23. С. 66–72.
3. Туленков М. Ринок праці та зайнятість населення в сучасному соціологічному дискурсі. *Релігія та соціум*. 2015. № 3. С. 120–125.
4. Кремень О. І. Сутність і значення соціально-економічної категорії «зайнятість населення». *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 1. С. 85–88.
5. *Трудове право України : підручник* : Навчальне видання. 2-е вид., стереот. Київ : Вікар, 2004. 725 с.
6. Завалевська В. О. Виробництво сільськогосподарської продукції та зайнятість населення. *Агроінком*. 2013. № 4–6. С. 15–21.
7. Кравець І. М., Крушинська А. В. Зайнятість та соціальне страхування: аспекти захисту економічно активного населення. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6. Т. 1. С. 113–119.
8. Давидова І. О. Зайнятість: теоретичні підходи до аналізу та стадії. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2167> (дата звернення: 26.04.2024).
9. Легкий В. І. Поняття і особливості категорії «зайнятість» в умовах трансформації економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 142–146.
10. Воловик Л. М. Зайнятість та проблеми безробіття населення як важливий чинник розвитку сільських територій України (на прикладі Згурівського району Київської області). *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. № 32/1. С. 45–51.
11. Гайдар О. Є. Праця та зайнятість – найважливіші фактори інклюзивного соціально-економічного розвитку. *Економічна теорія та право*. 2016. № 4 (27). С.

35–48.

12. Кириченко В. В. *Психологія праці та інженерна психологія* : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 240 с.

13. Чечель О. М. Історичний розвиток наукових поглядів про ринок праці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 4. С. 53–57.

14. Федотова Т. А. Еволюція категорії ринку праці в економічній думці. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. № 4 (130). С. 21–27.

15. Швець О. В. Еволюція економічної думки щодо проблем розвитку і регулювання ринку праці. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 5. № 1. С. 8–16.

16. Бабич Д. В., Бабич С.М. Інструменти державного регулювання зайнятості. *Соціальна економіка*. 2016. 51 (1). С. 94–103. URL: <https://periodicals.karazin.ua/soceconom/article/view/7227> (дата звернення: 27.04.2024).

17. Стрембіцька Л. Л. Сучасні тенденції ринку праці в аспекті загроз економічній безпеці України. *Економічні горизонти*. 2017. № 1. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/ekonomichniy_gorizont/2017/1/15.pdf (дата звернення: 23.04.2024).

18. Бервено О. В., Броницький О. М. Зайнятість у структурі якості життя населення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. 2. С. 7–12.

19. Харченко Ю. П. Зайнятість та продуктивність праці як фундаментальні передумови інклюзивності регіонального розвитку. *Economic synergy*. 2021. Iss. 2. С. 23–31.

20. Біль М. М., Левицька О. О. Потенціал активізації зайнятості населення об'єднаних територіальних громад західних та центральних областей України. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7518> (дата звернення: 09.06.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.12.92](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.92).

21. Швець О. В. Методологічні аспекти дослідження економічної активності населення регіону. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 1. С. 109–117. – ISSN 2415-8453.

22. Міненко В. Л. Методологічні аспекти аналізу економічної активності населення, зайнятості і безробіття. *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. № 1. С. 59–68.
23. Greene, W. H. (2008). *Econometric Analysis (6th ed.)*. Pearson Prentice Hall.
24. Moore, D. S., McCabe, G. P., & Craig, B. A. (2009). *Introduction to the Practice of Statistics (6th ed.)*. W. H. Freeman.
25. Montgomery, D. C., Peck, E. A., & Vining, G. G. (2012). *Introduction to Linear Regression Analysis (5th ed.)*. Wiley.
26. Jolliffe, I. T. (2002). *Principal Component Analysis (2nd ed.)*. Springer.
27. Pickton, D. W., & Wright, S. (1998). What's SWOT in strategic analysis? *Strategic Change*, 7(2), 101-109.
28. Kim, J. O., & Mueller, C. W. (1978). *Introduction to Factor Analysis: What It Is and How To Do It*. Sage Publications.
29. Box, G. E. P., Jenkins, G. M., & Reinsel, G. C. (2008). *Time Series Analysis: Forecasting and Control (4th ed.)*. Wiley.
30. Державна служба статистики. Головне управління Статистики у Волинській області : офіційний сайт. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 26.05.2024).
31. Потапова А., Гоць О. Характеристика трудового потенціалу Волинської області. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. № 11. С. 94–99.
32. Підгірна В. Н., Косташук В. І., Данілова О. М. Оцінка структури та тенденції зайнятості населення України в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-61> (дата звернення: 21.05.2024).
33. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.05.2024).
34. Дяків О., Воробець Я. Аналіз та оцінка безробіття в Україні. *Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України*. 2000. Вип. 4. С. 258–265.

35. *Економічне стимулювання комплексної переробки природних ресурсів у регіоні* : монографія / О. М. Шубалий, П. М. Косінський; М-во освіти і науки України; Луцький НТУ. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2019. 220 с.

36. Шубалий О. М., Короленко М. В., Косінський П. М. Економічне стимулювання поглибленої переробки біомаси в регіоні в контексті впровадження концепції «зеленої економіки». *Наукові праці НДФІ*. 2019. № 2. С. 110–124.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1. – Темпи зростання (зниження) номінальної та індекс реальної заробітної плати у Волинській області

Темп зростання/зниження номінальної та індекс реальної заробітної плати

(%)

	Номінальна заробітна плата		Індекс реальної заробітної плати	
	до попереднього року	грудень до грудня попереднього року	до попереднього року	грудень до грудня попереднього року
2002	125,9	120,4	122,7	119,8
2003	125,9	134,9	119,4	125,7
2004	129,1	124,4	124,4	114,3
2005	143,5	157,7	127,8	145,0
2006	130,9	123,0	119,7	111,3
2007	130,9	132,2	116,0	112,5
2008	136,3	121,1	108,8	99,1
2009	103,5	108,7	91,3	98,8
2010	123,2	125,5	114,5	116,2
2011	117,9	114,9	110,2	111,7
2012	117,3	113,1	117,9	114,1
2013	110,3	108,7	111,0	109,0
2014	105,5	112,2	93,5	87,4
2015	120,9	134,0	78,9	92,7
2016	123,0	121,6	109,0	109,5
2017	144,5	140,7	125,5	122,2
2018	125,2	122,3	112,7	111,3
2019	118,3	116,5	109,3	110,9
2020	106,8	112,5	102,9	106,3
2021	123,6	125,3	112,3	113,7

Примітка. Взято автором із джерела: [30].

Додаток Б

Таблиця Б.1. – Кількість штатних працівників за видами економічної діяльності у Волинській області у 2022 році

Кількість штатних працівників за видами економічної діяльності у 2022 році

Вид діяльності	Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб
	січень
Всього	161663
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	10386
Промисловість	37520
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1123
Переробна промисловість	29004
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	5354
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	2039
Будівництво	4208
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	21273
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	9855
Тимчасове розміщування й організація харчування	761
Інформація та телекомунікації	1038
Фінансова та страхова діяльність	1307
Операції з нерухомим майном	1018
Професійна, наукова та технічна діяльність	1592
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2118
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	9460
Освіта	39125
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	19017
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2614
Надання інших видів послуг	371

Примітка. Взято автором із джерела: [30].

Додаток В

Таблиця В.1. – Споживання продуктів харчування в домогосподарствах
Волинської області у 2010-2021 рр.

**Споживання продуктів харчування в домогосподарствах
(за результатами вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Споживання продуктів харчування в домогосподарствах (в перерахунку в первинний продукт) у середньому за місяць у розрахунку на одну особу												
- м'ясо і м'ясопродукти, кг	4,7	4,8	4,7	4,7	4,7	4,5	4,6	4,7	5,3	5,1	5,4	5,4
- молоко і молочні продукти, кг	21,4	20,4	20,5	20,5	19,9	19,5	18,1	18,8	18,2	18,6	18,4	20,0
- яйця, шт.	18	18	18	19	18	19	19	19	18	17	18	20
- риба і рибопродукти, кг	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,2	1,2	1,4	1,6	1,6	1,8	1,6
- цукор, кг	3,0	3,2	3,3	3,4	3,4	3,0	2,6	2,7	2,9	2,8	3,4	2,6
- олія та інші рослинні жири, кг	1,8	1,8	1,8	2,0	1,9	1,8	1,7	1,6	1,8	1,6	1,9	1,5
- картопля, кг	11,2	10,6	10,4	9,5	9,8	8,6	8,7	8,4	8,8	8,6	7,9	8,2
- овочі та баштанні, кг	9,9	10,1	9,9	9,1	8,4	8,4	8,5	7,9	7,9	8,1	8,6	8,6
- фрукти, ягоди, горіхи, виноград, кг	3,0	3,0	3,0	3,3	3,1	2,8	2,7	2,7	2,7	3,3	3,6	3,3
- хліб і хлібні продукти, кг	10,6	10,0	10,1	9,8	9,2	8,7	8,5	8,2	9,2	8,8	9,9	8,3

Примітка. Взято автором із джерела: [30].